

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

S Z E G I

Szerkesztése lezárult 2018. esztendő December havában ~

Tartalomjegyzék ~

<u>Polgármesteri köszöntő ~</u>	5
01 <u>Bevezetés ~</u>	6
02 <u>Tokaj-Hegyalja történeti vázolata ~</u>	9
03 <u>Szegi bemutatása ~</u>	
Természetráajz	13
Településtörténet	17
Itt élő emberek	20
04 <u>Épített örökségünk ~</u>	
Településszerkezet	21
Műemlékvédelemmel érintett területek (nemzetközi, országos, helyi)	26
Egyedi épített tájértékek	33
05 <u>Természeti örökségünk ~</u>	34
Tájhasználat	35
Településképileg meghatározó természetvédelmi területek	36
06 <u>Eltérő karakterű településrészek ~</u>	40
Történelmi településrész	41
Vegyes beépítésű területek	44
Ipari terület/vasút	49
Zöldterület / Mezőgazdasági terület	50
07 <u>Építészeti útmutató ~</u>	52
Telepítés: telekválasztás, terepalakítás, a ház helye	53
Tetőforma, tetőidom, hajlásszög	55
Anyag- és színhasználat	56
Lábazat, homlokzati falak, nyílászárók	56
Tetőhéjazat, kémények, tornácok	60
Részletek	62
Kerítések, támfalak, előtetők, pergolák, kerti pihenők	63
Kültéri műszaki berendezések	66
Melléképületek, gépkocsi tárolás, pincék	67
Felújítás, átalakítás, bővítés	69
Gazdaságosság, fenntarthatóság, környezettudatosság	71
Ajánlások karakterterületenként	72
08 <u>Kertek és közterületek ~</u>	
Magánkertek	79
Előkert, oldalkert, hátsókert, tuja helyett...	80
Komposztálás, madárbarát kert, lepkebarát kert	81
Burkolatok, szegélyek, autóbehajtó építése	83
Közterületek	84
Utcák, árkok, közterek, járdák, lépcsők	84
Park, játszótér, sportpálya	85
Bodrog-part, fák, cserjék, gólyafészkek, kutak	86
Információs táblák, cégérek, utcabútorok	88
Emlékhelyek, szobrok, temető, útszéli keresztek	89
Közterületi megvilágítás, közművek	90
09 <u>Mai példák ~</u>	91
10 <u>Összegzés ~</u>	94

Polgármesteri köszöntő

Kedves Olvasó!

Örömmel és tisztelettel köszöntöm Szegi község Önkormányzatának Képviselő-testülete nevében településünk Arculati Kézikönyvével. Lapozgatása során megismerkedhet községünk táji és épített értékeivel, folytatásra érdemes örökségével.

Településünk csodálatos természeti környezetben van, évszázadok alatt formálódott ki egyedi faluképe.

E Kézikönyv segít megérteni, milyen sok építészeti és kertészeti részletből, apró mozaikból áll össze ez a mesés világ, amely mindenkor barátságos vendéglátással várja vendégeit.

Itt élőként ha egy új házat, egy gazdasági épületet, vagy csak egy előtetőt szeretnénk építeni, érdemes fellapozni a Kézikönyvet a megvalósult jó példákért, és elolvasni a tanácsokat például a színhasználatról. Jó ötleteket meríthetünk mindabból, amit még a szüleink, nagyszüleink építettek természetes, józan gondolkodással. Amint elkészül egy szép kertkapu, vagy egy csinos garázsépület, az a Kézikönyv bővítésekor bekerülhet a jó példák közé.

Bízunk abban, hogy a máshol élők falunk virtuális világának megismerése közben kedvet kapnak településünk tényleges meglátogatására, sőt akár a letelepedésre is. Szeretettel várjuk azokat a családokat, baráti társaságokat, öreget és fiatalot, akik természet-közelben, csendes, nyugodt stressz-mentes falusi környezetben, aktívan szeretnék eltölteni életüket.

Költözzenek közénk, növeljük tovább együtt Szegi értékeit!

Tisztelettel:

Gabura Csaba
Polgármester

01

Bevezetés ~

Szűkebb értelemben vett környezetünk, azaz házunk, kertünk kialakítása és védelme mellett legalább olyan fontos feladat egész településünk, utcáink, tereink, épített és természeti környezetünk értékeinek védelme; tehát környezetünk minőségének javítása és annak megóvása is. Ez a követelmény fokozottabban jelentkezik a világörökségi védettséget élvező Történelmi Borvidék Kultúrtáj Tokaj-hegyaljai 27 településén – mind a belterületeket, mind a külterületeket illetően.

Tokaj-Hegyalja világörökségi terület településeire készülő Településképi Arculati Kézikönyvek településképi szempontból rendszerezik településeinket, irányt mutatnak a lehetséges fejlődés számára.

A kézikönyv célja:

- megismertetni és tudatosítani a település egyediségét adó természeti és építészeti értékeket
- a település karakteréhez illeszkedő jó példák felmutatásával inspirálni az építetőket, tervezőket,
- építészeti eszközökkel segíteni a településképi értékek továbbvitelét.

A kézikönyv nem tartalmazza a konkrét építési helyszínekre vonatkozó építésügyi jogszabályi előírásokat és nem helyettesíti a területileg illetékes világörökségi tervtanács véleményét.

Az arculati kézikönyv nem jogszabálygyűjtemény, de készítése során felhasználtuk a világörökségi védettséget szabályozó alapdokumentumok, törvények, kormányrendeletek előírásait, szellemiségét, melyek a teljesség igénye nélkül az alábbiak:

A világörökségről szóló 2011. évi LXXVII. törvény - Világörökségi törvény

A Világörökségi törvény rögzíti a világörökséggel kapcsolatos alapfogalmakat, melyek közül talán a legfontosabb az alábbi fogalommagyarázat:

Kiemelkedő egyetemes érték: „A világörökségi helyszín által megtestesített érték, amely kivételessége és páratlansága miatt nemzetközi szempontból is kiemelkedő és egyedi kulturális örökségi, illetve természeti jelentőséggel bír, ennél fogva folyamatos megőrzése és védelme az egész emberiség, a jelen és jövő generációi számára kiemelkedő fontosságú”

A törvény a világörökségi terület védelmét közérdeknek tekinti, és meghatározza a legfontosabb szempontokat. Alapgondolata szerint a világörökségi terület használata, bemutatása és fejlesztése során meg kell őrizni a helyszín eredeti értékeit, annak egységes látványát, hitelességét, a címhez méltó funkcióját, jellegét.

485/2016. (XII. 28.) Kormányrendelet

Tokaj-hegyaljai történelmi borvidék Kultúrtáj világörökségi kezelési tervéről

Konkrétan meghatározza és rendszerbe foglalja a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értékeit, azok attribútumait, a környezeti, természeti, klimatikus értékeket és azok adottságait kihasználó szőlőművelést és borkultúrát, valamint az ezzel párhuzamosan kialakult tájkaraktert, településkaraktert, a kulturális örökség értékeit, a pince-rendszereket.

Céljával tűzi ki ezen egyetemes értékek sértetlen és hiteles megőrzését, a sértő vagy veszélyeztető állapotok meg-előzését, megszüntetését.

Meghatározza a célok eléréséhez szükséges stratégiát és annak intézmény-rendszerét, melyek a Tokaj Borvidék Fejlesztési Tanács, a Világörökségi Gondokság, a Tájgondnokság, a térségi főépítész, a települési főépítészek és a tájegységi tervtanács.

A településképi védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény

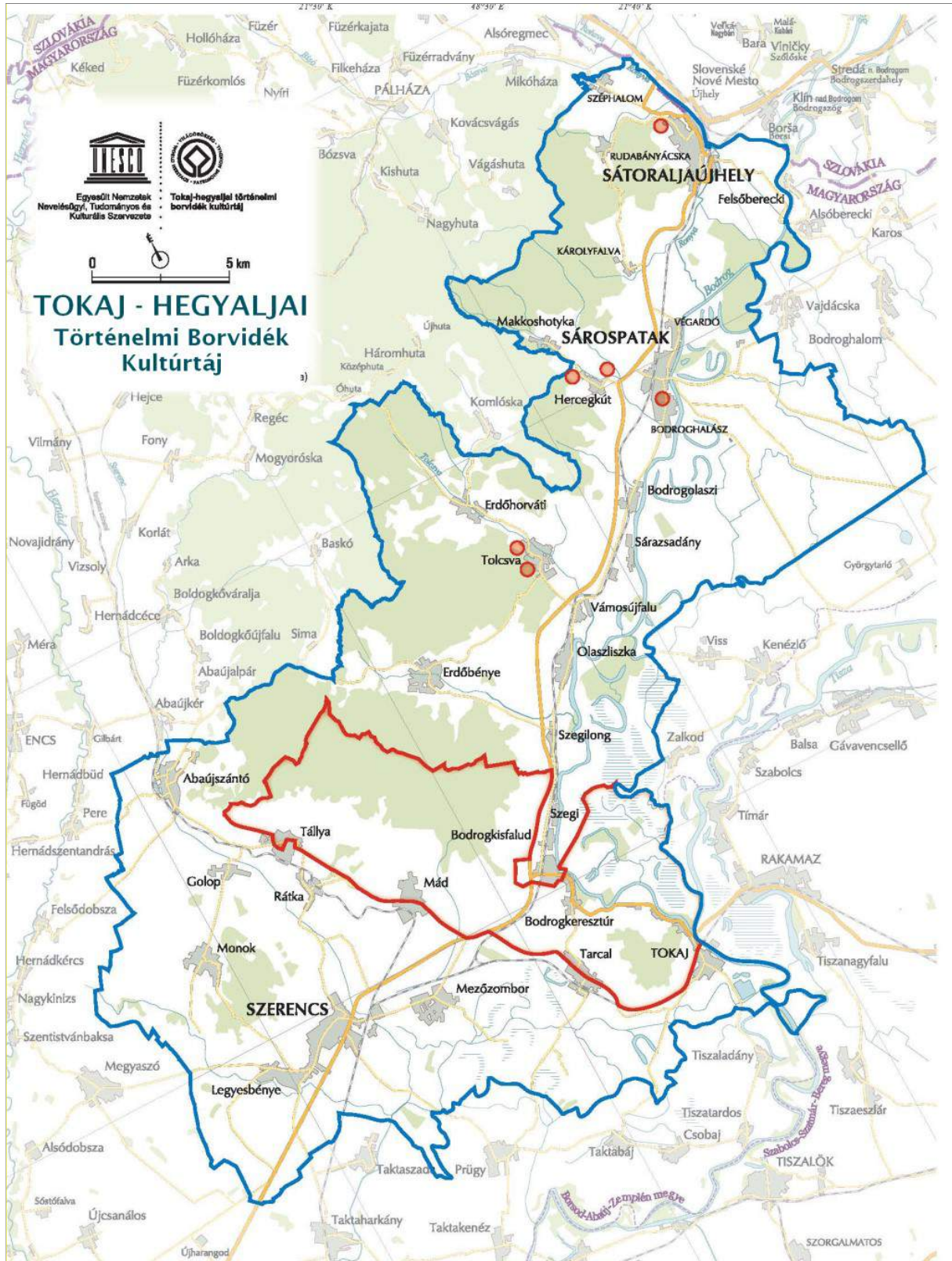
Meghatározza az önkormányzatok településképi-védelmével kapcsolatos feladatait, a Településképi Arculati Kézikönyvek készítésével és a Településképi Rendeletek megalkotásával kapcsolatos szabályokat, a reklámok elhelyezésének településképet érintő szabályrendszerét.

További vonatkozó jogszabályok:

314/2012. (XI. 8.) Kormányrendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről;

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. Törvény, (a régészeti örökség védelme, műemlékvédelmi eljárások, kulturális javak kezelése);

496/2016. (XII. 28.) Kormányrendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról, (a régészeti örökség védelme, a régészeti kutatásokkal kapcsolatos rendelkezések, a műemléki értékek kutatása és védelme, a kulturális javak védelme).

- Világörökségi helyszín, magterület (12 607 ha)
- Világörökségi helyszín védőövezete (74 738 ha)

02

Tokaj-Hegyalja történeti vázlat

Tokaj-Hegyalja a Zempléni hegység déli lankáin, két eltérő nagytáj, a Felvidék és az Alföld határán fekszik. A területet vásárvonalnak is nevezik, a gazdasági aktivitás és a sokszínű termelés volt jellemző. A vidék már az ősidőktől fogva lakott volt. Legősibb régészeti emléke az Erdőbényén talált közel 10 millió éves szőlőmaradvány. Az őskőkorszak első maradványa egy mamut lelet Tarcalról, de fellelhetők őskori emlékek is a kerámia leletektől kezdve a pattintott obszidiánon át, a bodrogkeresztúri földvár-szerű településig. Tokaj már a római korban fontos stratégiai szereppel bírt, hiszen itt volt a Kárpát-medence legfontosabb kereskedelmi útjának tiszai átkelőhelye.

IX.század Már a honfoglalás előtt virágzó szőlőkultúra volt e vidéken, valószínűleg ártéri, fára futtatott formában. Honfoglaláskor ezt a területet a szőlőműveléshez értő kabar törzs szállta meg. E kor legjelentősebb régészeti lelete a magas rangú, honfoglaló magyar vezér lovas sírja Tarcalon.

A XI. századra kialakult Zemplén vármegye, majd egyre több terület került királyi tulajdonból nemesi családok birtokába. A tatárjárás után IV. Béla olaszokat és vallonokat hozatott Tokaj-Hegyaljára az elpusztított szőlőterületek újratelepítésére. Ekkor épült ki a kereskedelmi utak védelmét szolgáló várak láncolata. A XIV. század első felében Károly Róbert ismét olaszokat telepített a borvidékre, ekkor történt a nagyobb szőlőtelepítések, illetve a kisvárosias települések kialakulása. A jómódú felvidéki bányavárosok is megjelentek itt, kezdetben borvásárlóként, később birtokosokként.

XVI.század A török támadásai elől számos szerémségi szőlőtermelő települt át Tokaj-Hegyaljára. A nagyhatalmú Garai család is ekkor jelent meg Tokajban, akiknek az aszú első írásos feljegyzését köszönhetjük 1571-ből. Bár a települések többségét a török feldúlta, a huzamos hódoltság helyett itt a békés gyarapodást hozta el ez az időszak. A fejlődést segítette a Rákóczi család fokozatos, 1598 és 1700 között zajló tulajdonba kerülése, ami mellett azonban megmaradtak a változatos birtokviszonyok: királyi, fejedelmi és főúri birtokok, sőt felvidéki városok birtokai váltották egymást, elsősorban a szőlőterületeken. Jelentős volt az egyházi birtok és bortermelés is.

A reformáció szinte elsöprő erővel jelent meg itt, legjelentősebb alakjai a környéken működtek. A máig álló, legkorábbi világi épületek is ekkor, a XVI. század közepétől kezdtek épülni. Meghatározóvá vált a mezőváros (oppidum), e sajátos magyar településtípus, egyfajta átmenet a szabad királyi városok (civitas) főként polgárokat és nemeseket tömörítő társadalmára, és a földesúri fennhatóság alá tartozó jobbágy/zsellérfalvak (possesio) között.

A fellendülő paraszti árutermelés, esetünkben a bortermelés alapozta meg a falvak lakosságának megerősödését. Ezek a települések, bár lélekszámban kicsik (3000-5000 fősek) voltak, idővel jogi, gazdasági, társadalmi, kulturális és egyházi kiváltságokhoz jutottak és a céhes iparos lakosság tekintetében is nagy jelentőséggel bírtak. A vásártartási jog birtokában, a maradványföldek öröklésében és tulajdonlásában olyan jogokkal rendelkeztek, melyek a feudalizmus kori társadalmi helyzettől (jobbágy, zsellér, polgár) függetlenül mindenkinek fejlődést biztosíthattak.

Az országos törvények is támogatták a borvidéket: a szőlők nem tartoztak a telekállományhoz, szabadon örökíthetők és elidegeníthetők voltak. A szőlőbirtokosok a település lakóitól elkülönült közösséget alkottak (hegyközség), amelyben a helyben lakóknak és az extraneusoknak (bebíróknak), a jobbágyoknak és a nemeseknek azonos jogaik és kötelezettségeik voltak.

A Rákócziak az országos politika térképére is felhelyezték Tokaj-Hegyalját. Számos nagy jelentőségű esemény zajlott Tokajban, Szerencsen, vagy Sárospatakon, illetve a szabadságharc eseményei is innen indultak ki. A fegyverkezés egyik fő finanszírozója a bor volt, II. Rákóczi Ferenc nagyfejedelem a francia királyi udvartól, Lengyelországon át egészen Nagy Péter orosz cárig ápolt intenzív diplomáciai és gazdasági kapcsolatokat, amiknek az alapja az aszú volt.

XVIII.század A szabadságharc leverését követően a Rákócziak birtokai a királyi udvarra szálltak, majd onnan tovább, több császárhű családhoz. Nekik köszönhető a helyi épületállomány egy jelentős szelete, a kúriák és udvarházak. A XVIII. század jelentős betelepítéseket is hozott, ami a szabadságharc utáni elnéptelenedést és a korábbi pestisjárványok miatti népességfogyást pótolta. Míg a sváb telepesek egy-egy településen egy tömbben éltek, a szlovák, ruszin és lengyel szőlőmunkások szórványosan ott telepedtek le, ahol munkát kaptak. A görög és örmény kereskedőket pedig a XIX. század elején galíciai zsidó menekültek követték. E népek mind hozták magukkal kultúrájukat, vallásukat, ami a települések képére, sőt szerkezetére is hatással volt.

1737-ben egy királyi leirat felsorolta azokat a településeket, amelyek határában a „tokaji bor” előállításához alkalmas szőlő termelhető, az 1765-ben és 1772-ben készült állami összeírásokban már a dűlőnevek és a szőlővel beültetett területük nagysága is szerepel. A XIX. század azonban már kevés jót hozott a borvidéknek. Lengyelország felosztása megszüntette a legkomolyabb külföldi felvevőpiacot, 1875-től pedig több hullámban a filoxéra pusztította el a szőlők nagy részét. A céhes kisipar intézményes válsága, az örökváltás terhei súlyosbították a gazdasági nehézségeket. A kiegyezés utáni általános fellendülés a borvidéket az iparosodás felé terelte, aminek alapja a kiépülő vasút volt. Az 1876-os városrendezési törvény a mezővárosok leg többjét falunak minősítette vissza.

XX.század Az 1920-as trianoni döntés a vármegye 72%-át Csehszlovákiához csatolta, s az utolsó jelentős belföldi piacot, Erdélyt is elszakították az országtól, így az átmenő kereskedelmi forgalom erősen lecsökkent. A hanyatlás csúcsát azonban a II. világháború és az azt követő évtizedek jelentették, a bortermelés és kereskedelem legfelkészültebb rétegeitől fosztva meg a borvidéket. Először a zsidóság, majd az arisztokrácia és a módosabb középparaszti réteg tűnt el. A szőlő- és bortermelés a Tokaj-hegyaljai Állami Gazdaságban, a Borkombinátban történt, a minőségi helyett a mennyiség élvezett elsőbbséget. Ezzel párhuzamosan a kultúra és a társadalom hanyatlani kezdett, megindult a településekről az elvándorlás.

A rendszerváltást követően a hazai tőke hiánya törvényszerűen külföldi szakmai befektetők megjelenését eredményezte, akik tisztában voltak a tokaji bor értékével. Beruházásaik máig meghatározzák a borvidék gazdasági erejét és az építészeti arculatát. Az ezredforduló idején már egyre több helyi borász mutatja meg, hogy kézműves keretek között is a nagy borászatokkal azonos, sőt, gyakran magasabb minőségű bort készít. A szőlő- és borkultúra újjáépülésével együtt megindult a terület szakmai és építészeti fejlődése, de az elmúlt egy évszázad mulasztásainak helyrehozásához jóval nagyobb időre lesz még szükség. 2002-ben a Világörökség része lett a borvidék, s azon belül magterületként kilenc település, megteremtve a további védelem és fejlődés lehetőségét.

02

Szegi bemutatása ~

Árnyas folyópart, szőlővel és gyümölcsfákkal beültetett, napsütéses domboldalak, a sok-sok zöld között szinte eltűnő házak, tágasság és csend – ez a nyugalmas, mégis változatos táj jellemzi a 300 lelkes észak-magyarországi apró falut. Szegi Tokaj-Hegyalján, a Zempléni-hegység és az Alföld találkozásánál, a Bodrog folyó partján fekszik, délnyugatról Bodrogkisfalud, északkeletről Szegilong területével egybenőtt kistelepülés. Közúton és vasúton egyaránt jól megközelíthető, éppen félúton található Miskolc és Sátoraljaújhely között.

Természetrjz

Az ember a természet erőforrásaiból és a természetbe épít, és ez a régi korokban még inkább így volt. Egy település utcáinak, házainak megjelenését, a társadalmi, kulturális hatásokon túl, alapvetően meghatározza a természeti környezet (domborzat, talajviszonyok, éghajlat, élővilág), amelyből ered.

Talaj és domborzat A Szegit övező tájak arculatát tűz és víz ellentétes erői formálták. Az északra elterülő Zempléni-hegység az Eperjes-Tokaji vulkanikus heglánc legdélebbi és legfiatalabb tagja, alapját a miocén tengerben 15 millió éve, vulkáni tevékenységgel létrejött riolit és andezit adja. Az ezt követő törmelékszóródás és a tengervíz hatására beinduló kémiai változások eredményezték azokat az andezit- és riolittufában, valamint zeolitos ásványokban gazdag kőzeteket, melyek nagy mennyiségben Szegi környékén is megfigyelhetők. Az aszúsodást beindító párás mikroklíma mellett a napos, déli, lejtők változatos összetételű, löszös talajának köszönheti egyedi minőségét a tokaji szőlő és bor.

A szőlőtelepítések során felszínre került kövek adják azoknak a szárazon rakott kőtámfalnak az anyagát, amelyek a hegyaljai táj látványának meghatározó építményei. A teraszok a talaj vízháztartását és hőhasznosítását javítják, csökkentik a talajeróziót.

Hegyalja egyik legfontosabb természeti nyersanyaga az útépitéseknél használt andezit, a jól faragható riolittufát pedig elsősorban házak, hidak, támfalak építésénél használták. A múlt század kezdetétől a papír- és kerámiagyártásban használatos kaolint is bányásztak itt, a 'fehér agyagot', jó tapadási tulajdonságai miatt a helyi lakosok a házak meszelésénél alkalmazták.

Éghajlat A térség éghajlatára a meleg, száraz nyarak, hosszú őszi és mérsékelten hideg telek jellemzőek, az uralkodó szélirány északkeleti. A domborzatnak a mikroklíma alakításában is szerepe van: az északi hegyek jól védik a déli lankákat a hideg szelektől, ugyanakkor lehetővé teszik a Bodrog felől érkező pára felemelkedését a szőlőhegyek felé. Csapadékosság tekintetében Tokaj-Hegyalja a Zempléni-hegység szárazabb részének számít.

Vízrajz A lassan hömpölygő Bodrogon evezők számára fontos megállóhely Szegi Vízturisztikai Bázisa a 11. folyamkilométernél. A folyó és az emberek kapcsolata változatos, a vízi sportokon túl az időszakos hajóközlekedés és a horgászat-halászat egyaránt népszerű. Nagyobb esőzésekor az északi dombokról merőlegesen lefutó vízmosásokon jelentős mennyiségű víz zúdul a folyóba.

A település közigazgatási területének keleti, déli része a Bodrozug árterébe nyúlik, ez a vidék a XIX. századi folyószabályozások előtt nagyrészt vízzel borított, mocsaras terület volt, ma lápok, rétek és ártéri erdők változatos vidéke. A Tisza, a Bodrog és a Török-ér által közrezárt szeglet mélyebben fekvő részei évente többször víz alá kerülnek. A tavaszi áradások egyúttal a vízitúrázók megjelenését is jelentik, de a vízi világban túrázni csak külön engedély birtokában és biztos helyismerettel rendelkező vezetővel lehetséges.

Növény- és állatvilág

A falut északról körbeölelő dombok magasabb részei az északi hegységekre jellemző növény- és állatfajoknak biztosítanak élőhelyet. A boroshordók alapanyagát is adó tölgyerdőkben néhány nagyvad mellett sokféle énekes- és ragadozó madár fészkel. A déli fekvésű, lejtős sztyepprétek védett cserjéje a törpemandula, a dombtetőn nagy számban található meg a fokozottan védett magyar nőszirmos és a leánykökörcsin. A területen számos, a meleg élőhelyeket kedvelő, ritka rovarfaj és hüllő is él, a dombok lábánál gyakran költ a fekete gólya.

A Bodrog-Tisza árterében a nedves élőhelyhez köthető növény- és állatfajok dominálnak. Morotvatavak, hínárral benőtt holtágak, láprétek váltakoznak fűzligetekkel. A terület védett növényei többek közt az enciánkék virágú kornis tárnics és a tiszaparti margitvirág. Tavasszal az áradások miatt járhatatlan ártér zavartalan fészkelést biztosít a több, mint 130 féle itt élő vagy csak átvonuló vízmadár fajnak, a folyó és a holtágak vize halakban is rendkívül gazdag.

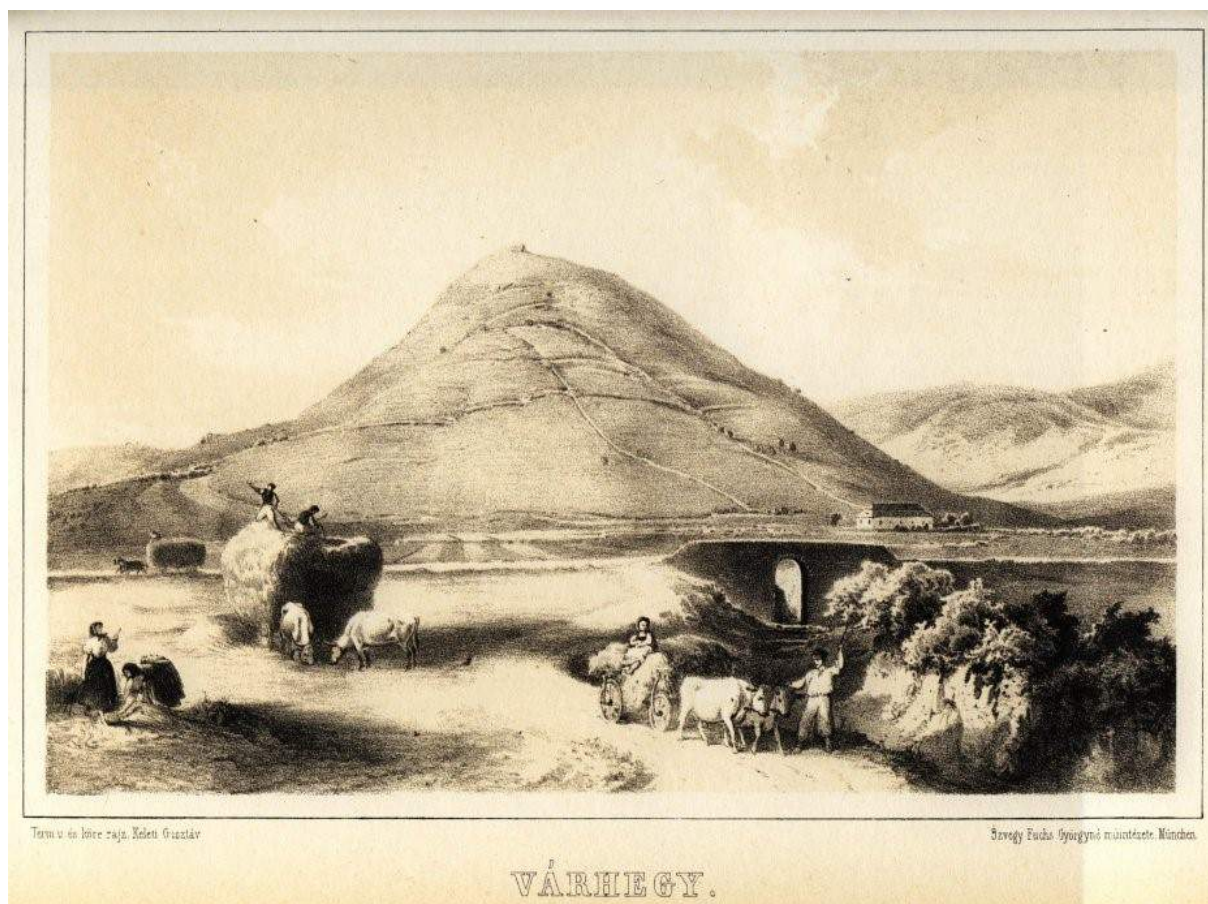

Az ártér természeti értékeit több jogi megállapodás is védi. A terület Tokaj-Bodrogzug Tájvédelmi Körzet része, tagja a Natura 2000 európai ökológiai hálózatnak, és szerepel a nemzetközi jelentőségű vadvízi élőhelyeket listázó Ramsari Egyezményben (részletesebben lásd még a 05 - Természeti Örökség c. fejezetben, 33. oldaltól)

Településtörténet

Kőkori, bronzkori leletek tanúsítják, hogy a vidék - a Bodrogpart és a környező dombok -, már az ősi időkben lakott terület volt, később honfoglaló magyarok is letelepedtek a környéken. Szegi jelentősége a tatárjárás után nőtt meg, fontos királyi, nemesi birtokok, vadászterületek révén. Krónikák Bodrogkeresztúrt, Bodrogkisaludot és Longot együtt említik a Várhegyen épült Szegi-vár tartozékaként, az elnevezés a szeg, szeglet, zug szavainkból származhatott. A vár Petenye fia Péter birtokában volt, 1317-ben foglalta vissza tőle Károly Róbert parancsára Mikcs bán, e nemzetségből származott később a Szeghi család. Az első írásos emlék, egy 1327-ben kelt perirat Szegit már különálló településként említi (Zeghy néven), önállóságát egészen a XVII. század végéig megőrizte.

Földrajzi fekvése révén minden, az orosz és a lengyel fejedelemséggel kapcsolatos gazdasági és történelmi eseménynél fontos szerepet játszott, a településen haladt át a Lengyelország felé vezető kassai borút is. Az itt fekvő területek részben egyházi, részben nemesi vagy kamarai tulajdonban voltak. Az évszázadok során volt itt birtoka többek közt a Szapolyai, a Perényi, a Rákóczi, a Bethlen és a Rakaczai családnak.

Egy 1606-ból való pecsénymó szerint még városi ranggal bírt. III. Ferdinánd 1647-ben a szatmári jezsuitáknak ajándékozta, ám a török portyázó hadak felégetik a falut. A fosztogatások és járványok miatt a középkori Szegi a XVIII. századra szinte teljesen elnéptelenedett, egy 1746-os egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint mindössze hat személy lakta.

1823-ban a prefektus 103 zsellérteleket osztott szét, a falu benépesülése ekkor vette kezdetét, 1890-ben már 261-en lakják. Az 1848-49-es szabadságharc idején Szegi és Bodrogkisfalud határában zajlott le az a győztes ütközet, amit a történelem Bodrogkeresztúri csata néven említ. A természeti katasztrófák Szegit sem kímélték: 1885 táján a filoxéra a szőlőültetvények jelentős részét kipusztította, 1888-ban a Bodrog áradása okozott hatalmas károkat.

Az 1860-as évektől Szeginek az elsők között volt vasútállomása és postája, ezt többek közt világhírű malmának is köszönhetette. A malomépület 1913-ban leégett, helyén kaolingyár kezdett működni, melyhez a környékbeli bányák szolgáltatták a nyersanyagot.

A bánya ma már nem üzemel, a felszámolásából megmaradt egy úgynevezett denevércsille, ami a Kemencei Erdei Vasút kiállításán látható.

A falu lakói állattartással, fakereskedelemmel is foglalkoztak, és működött egy többek között cseréppipákat gyártó téglagyár. A legfontosabb azonban a bortermelés volt, a XVII. századtól már csak öröklés útján lehetett szőlőterülethez jutni.

Szegi területe az 1700-as évek elejétől egészen 1913-ig Bodrogkisfaludhoz tartozott, mint földesúri birtokrész, Szegipuszta néven. Ekkor önálló községgé alakult, ideiglenes neve Pusztaszeg lett, egy évvel később kapta a Szegi nevet. 1930-ban 500 lakosa volt, az 1941-es népszámlálási adatok szerint a faluban 106 lakóház állt. 1950-ben Bodrogszegi néven ismét egyesítették Kisfaluddal. A települések végül csak 1991-ben kapták vissza önállóságukat.

Az elmúlt évtizedekben az aprófalvakat kihívás elé állító társadalmi-gazdasági folyamatok (munkaerő-elvándorlás, elöregedés) Szegit is érintették. Jelenleg a település fő megélhetési forrása a gyümölcs- és szőlőtermesztés, a faluban több neves borászatot találhatunk.

Hitvilág Szegi középkori egyházi életéről keveset lehet tudni. A terület részben mindig egyházi tulajdonban volt, a XIV. században a bortized és a gabonadézsmá szedésjogát az egri káptalan birtokolta.

A török dúlások után Szegi nem önálló település, hanem Kisfaludhoz tartozó földesúri birtok volt. 1565-ben a szepesi káptalan birtokolta, majd III. Ferdinánd a jezsuitáknak adományozta. A XVI. század közepéig a terület lakói csak római katolikusok voltak, a XVIII. századi források már görög katolikus, református és evangélikus híveket is említnek.

Szegi római katolikus temploma

Egy 1693-ból származó egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint Kisfaludban a **római katolikus** egyháznak csak egy fa haranglábja volt, épülete, felszerelése nem. Szertartást nem tartottak, a lakosok Bodrogkeresztúrra jártak át. Az 1746-os jegyzőkönyv Kisfalud részeként írt Szegiről, mint pusztáról. A Várhegyen egy a jezsuiták építette régi kápolna az Oltáriszentség tiszteletére volt felszentelve, 1746-ban már ennek csak romjai láthatók, az új jezsuita házikápolnát az 1766-ban felépített major épületében avatják fel. 1763-ban már Szegiben is állt egy önálló fa kápolna a régi temető mellett (mai iskolaépülettel szemben), amit Szent László tiszteletére emeltek. Miután leégett, évtizedeken át az iskolában miséztek. A jelenlegi Krisztus királynak szentelt templom 1994-ben épült, ebben **görög katolikus** szertartást is tartanak. Szegi a bodrogkeresztúri görögkatolikus egyházközség filiája.

Egy 1654. évi forrás Szegit a bodrogkisfaludi **református** gyülekezet filiájaként jegyzi, melynek egykor kis temploma, temetője, borháza és saját iskolája volt. 1705-ben II. Rákóczi Ferenc a kisfaludi és szegi szőlőit a református templomnak adja, de néhány évtized múlva az önálló gyülekezet megszűnik, a templom elpusztul. A kisfaludi református eklézsia a mai napig Bodrogkeresztúr filiája.

A **zsidók** a XVII. században telepedtek meg a környéken, elsősorban borral kereskedtek. Első templomukat 1767-ben emelték Keresztúron, Szegi az itteni hitközség filiája volt. 1944-ben a zsidó lakosok nagy részét deportálták, aki hazatértek végül, azok is máshol telepedtek le. Ma már csak az elárvult izraelita temető jelzi, hogy valaha itt éltek.

Izraelita temető

Itt élő emberek

A falu életének eseményeiből készült válogatással nézzük meg, kiknek szól ez a Kézikönyv.

04

Épített örökségünk ~

Településszerkezet

Szegi településszerkezetének fejlődését jelentősen befolyásolta, hogy a török pusztítások miatt pusztává néptelenedett falu a XVII. századtól csak mint Kisfalud birtokrésze létezett. A főként szőlőtermesztésre használt uradalmi földeken lassan gyarapodott ugyan az épületek száma, de a terület sem jogilag, sem formai megjelenésében nem volt önálló falu. Nem volt például saját iskolája vagy temploma, ezt a szerepet sokáig Bodrogkisfalud és Bodrogkeresztúr töltötte be. A Szegiben zajló folyamatokat ezért is érdemes a hegyaljai mezővárosok szerkezetének alakulásával együtt vizsgálni.

Tokaj-Hegyalja településszerkezete

A borvidék települései folyóvizek mentén alakultak ki, felfűződve a Tokajnál kettéágazó, de mindkét irányban Kassa—Bártfa felé tartó nemzetközi kereskedelmi útvonalra. Az országos vásárok mellett igen korán hetipiaccokat is tartottak bennük, aminek településszerkezeti nyomai napjainkban még fellelhetőek. A középkorban jóval több település volt a vidéken, a török által a XVI. században elpusztított falvak emlékét mára egy-egy dűlőnév őrzi csupán.

A falvak eredetileg ún. egyutcás települések voltak. A keskeny, hosszú, szalagtelkeken az utca felől helyezkedtek el a lakóházak, mögöttük az állatokat kiszolgáló épületek, majd a veteményeskert, gyümölcsöskert, szőlő és végül a legelő vagy az erdő. A lakosságszám növekedésével először egymás mögött több lakóépület épült, később megfelezték a telkeket, így azok egyre keskenyebbek lettek.

Közvetlenül az országútra települt, egyutcás település volt Tarcal, Tállya, Bodrogkeresztúr és Abaújszántó. Az útvonal melletti, hegyek közötti patak völgybe települt Mád, Erdőbénye, Tolcsva, Erdőhorvát, míg nyolc településmag, köztük Bodrogkisfalud és Szegi is, az országút és a Bodrog közt terült el.

A régi épületek alapegysége szinte kivétel nélkül az egy traktus széles, háromszatú (három helyiséges) ház. Az utcavonalra épült, arra merőleges gerincű épületeket bővítés esetén először hátrafelé növelték meg további lakó- és gazdasági helyiségekkel, majd az utcafronton egy oldalsó szobával (vagy bolthelyiséggel) toldták meg. Ezzel egy szélesebb főhomlokzatú, 'városias' ún. hajlított ház alakult ki. A településszövet finomodása és az utcakép fejlődése egybeesett az extraneus birtokosok, azaz a bebírók megjelenésével, akik kúriaépületeiket más rend szerint építették, mint a háromszatú hosszúházak: soktengelyes reprezentatív főhomlokzatuk a birtokos előkelőségét mutatta.

A mezővárosok városiasodására a legerősebb hatást a gazdag felvidéki városok gyakorolták, így nem véletlen, hogy a borvidéki települések központját ún. kassai típusú településmagnak hívjuk. Ezt három, végeiken összeérő, egymással közel párhuzamos utca alkotja. A falu központját a fő utca kiszélesedő, orsó alakú teresedése jelölte ki, itt állt a templom, itt tartották a piacokat, vásárokat is

Ugyanakkor a belterületen is megmaradtak nagyméretű belső zöldterületek, gyümölcsöskertek, ez 'féloldalas', nem folytonos utcaképet eredményezett. Helyi különlegességek az ún. futók, amelyek a párhuzamos utcákat kötötték össze, többnyire a belterületekről a dűlőkbe, illetve a folyóhoz vezettek. E közők lehettek néhány méter széles gyalogösvények, de akár kocsival járható utcák is.

A borvidék településeinek másik közös jellegzetessége a belterület és a külterület különbözősége. A belterület egyre kiépültebb lett, de más borvidékkel ellentétben Tokaj-Hegyalja külterületén nem volt jelentős építkezés. Érdekes a pincék, mint meghatározó településképi elemek elhelyezkedése. A szőlő feldolgozása kezdetben nem kötődött pinceépülethez, az gyakran a dűlőkben taposással történt. Így a domboldalba vájt pincék csak a hordós bor tárolására szolgáltak, és a földfelszínen csak egy kis építmény jelent meg, a lejáró kapuzata. Míg Erdőbényén és Mádon a közterületen álló pince-bokrok jellemzőek, Abaujszántón, Hercegkúton, Tolcsván pince-utcák alakultak ki, Bodrogkisfaludon és Szegiben csak elszórtan, a lakóházak közelében találunk pincegádorokat.

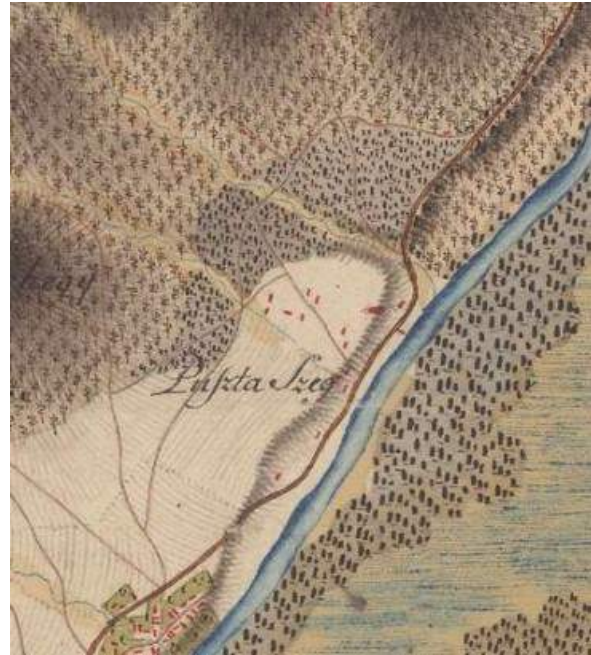
A fent leírt településformáló erők alapvetően a XIX. századig határozták meg az utcarendszer alakulását. Az ezután következő népességnövekedés, majd a „tervszerűség” megjelenése jelentősen átalakította a települések képét – elsősorban vonalzóval húzott, új mértani utcákkal. Ez szerencsére ritkán érintette a történeti településmagot, ahol a régi településszerkezet megőrződött.

Szegi településszerkezetének alakulása A törökidő után elpusztult falvak területei a szomszédos települések egyházi vagy földesúri birtokai lettek. A szegi 'puszta' kezdetben néhány szabálytalanul elszórt házat jelentett, melyek az ott folyó mezőgazdasági termeléshez kapcsolódtak, illetve a földeken dolgozó napszamosok szálláshelyei lehettek. Szegi XVIII. századi térképén a dűlőkbe vezető utak mentén találhatók ilyen építmények.

Az valószínűsíthető, hogy a következő két évszázadban Szegi az útifalvak és az uradalmi majorságok jellemzőit egyaránt mutató területként fejlődött tovább. A kelet-nyugati kereskedőút a Bodroghoz közel, a természetes terepvonalon haladt, az út mentén már ekkor létesültek átutazókat kiszolgáló épületek, a XVIII. századi Szegi híres épülete volt a Mudrány-féle fogadó.

A kereskedelem, és így a gazdálkodás élénkülése miatt egyre több munkáskézre volt szükség, megindult a terület benépesülése. A XIX. századi térképeken látható, hogy a korábbi laza beépítés tömbösödik, a házak már nem szétszórtan helyezkednek el, hanem utak mentén sorolódnak.

A Bodroggal párhuzamosan kialakult első út (mai Bodrog utca) mentén szabályos méretű és elrendezésű zsellérteleket osztottak ki. Az utcára merőlegesen, utcavonalhoz közel épült házak egy traktus szélesek voltak, általában két vagy három helyiséggel, egyszerű kiképzéssel. Melléképületek nem jellemzőek (legfeljebb ól vagy nyári konyha), hiszen a házak lakói a közeli szőlőkben dolgoztak, illetve a házhoz tartozó hátsókert is szőlővel volt beültetve.

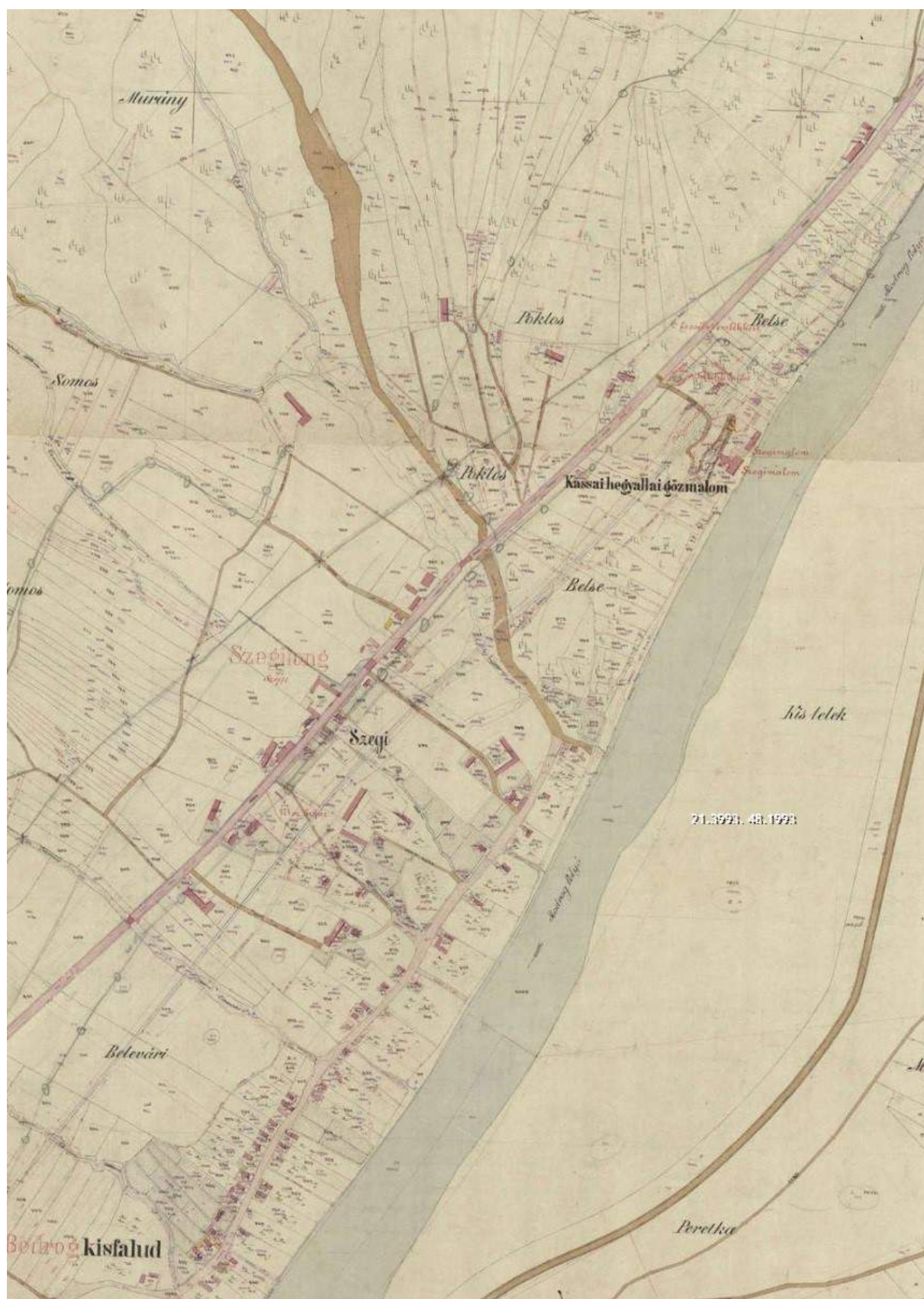
Első katonai felmérés 1763-87

1860-tól elkezdett kiépülni a Szerencs-Sátoraljaújhely vasútvonal, megindult a posta, ezek a kiváló közlekedési adottságok még élénkebbé tették a térségi kapcsolatokat. A kereskedelmi út már új nyomvonalon, a folyótól távolabb halad át a területen (mai Alkotmány út). Az itt létesült épületek méretei nagyobbak a régi lakóházakénál, és sokszor az utcavonallal párhuzamos tetőgerinccel épültek.

Második katonai felmérés 1806-69

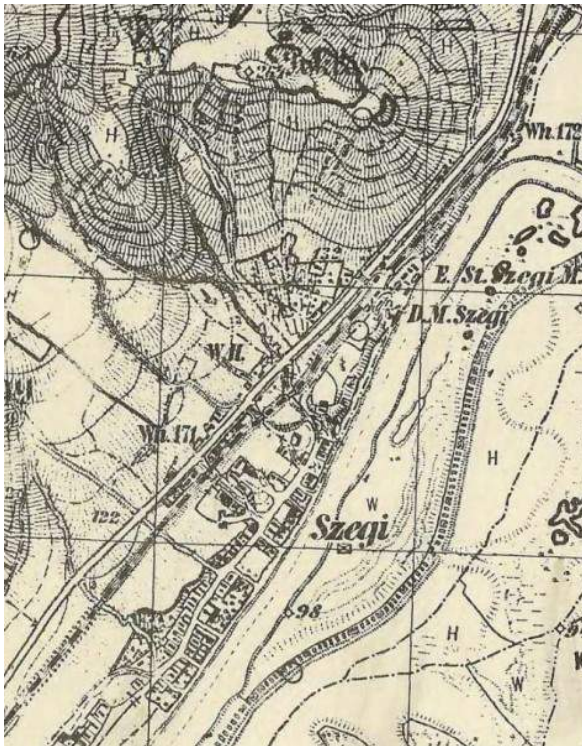
Legtöbbjük, léptékéből ítélve gazdasági épület, és az átutazókat kiszolgáló vendéglő, borház, vagy több családot befogadó, hodályszerű szállás lehetett. A szőlőtermelő majorságok jellegzetes épülete volt például a vincellér háza, utcával párhuzamos, akár 5-6 ablakos, tekintélyt sugalló (és a birtokot figyelő) homlokzattal, gyakran U-alakú udvaros kialakítással.

Kataszteri térkép, 1866

Ugyancsak elkezdett benépesülni a két, folyóval párhuzamos út közötti vízmosásokkal szabdalt terület. Néhány épület léptéke itt is jóval nagyobb, mint a háromosztatú lakóházaké, ezek feltehetőleg az állattartás épületei (melyeknél fontos a víz közelsége), esetleg a 'többlakásos' cseléd- vagy zsellérszállások lehettek. A hosszú, nyeregretetős épületek gyakran L vagy U alakban befordultak, udvart képezve, az Ady utcán még ma is látható egy ilyen L-alakú udvaros elrendezés.

Az utcaserkezetben nincs jele, hogy valamiféle főút menti teresedés településközpont kialakulását jelentené, hiszen Szegi továbbra sem volt önálló falu, így hiányoztak azok az erők és funkciók (iskola, templom, vásár), amelyek egy településközpont kialakulását hagyományosan elősegítik.

Harmadik katonai felmérés, 1869-87

Katonai felmérés, 1941

A századforduló körül már egyre erősödtek a törekvések, hogy az uradalmak önálló falvakká alakuljanak, 1913-tól Szegi is önálló község lett. A társadalmi változások a településszerkezetre is hatással voltak, az Alkotmány út laza beépítése teljesen megszűnt, a telekosztása a népességnövekedés miatt besűrűsödött, szabályosabbá vált. Egyre több ház épült utcára merőlegesen, de a mezővárosokra jellemző L-alakú befordulás, (utcafronti zártorsósodás) itt nem jött létre, a beépítés jellege falusias maradt.

1945 után a nagybirtokok megszűnésével a soklakásos cselédházak helyett títustervekkel szabályozott önálló családi porták kialakítása lett a cél. Az 50-es években megnyílt a bányá dolgozóinak ikerházas beépítéssel épült, különálló, új, "vonalzóval húzott" utca (Bányász telep) – ezzel tulajdonképpen kialakult a falu ma is látható utcaserkezete.

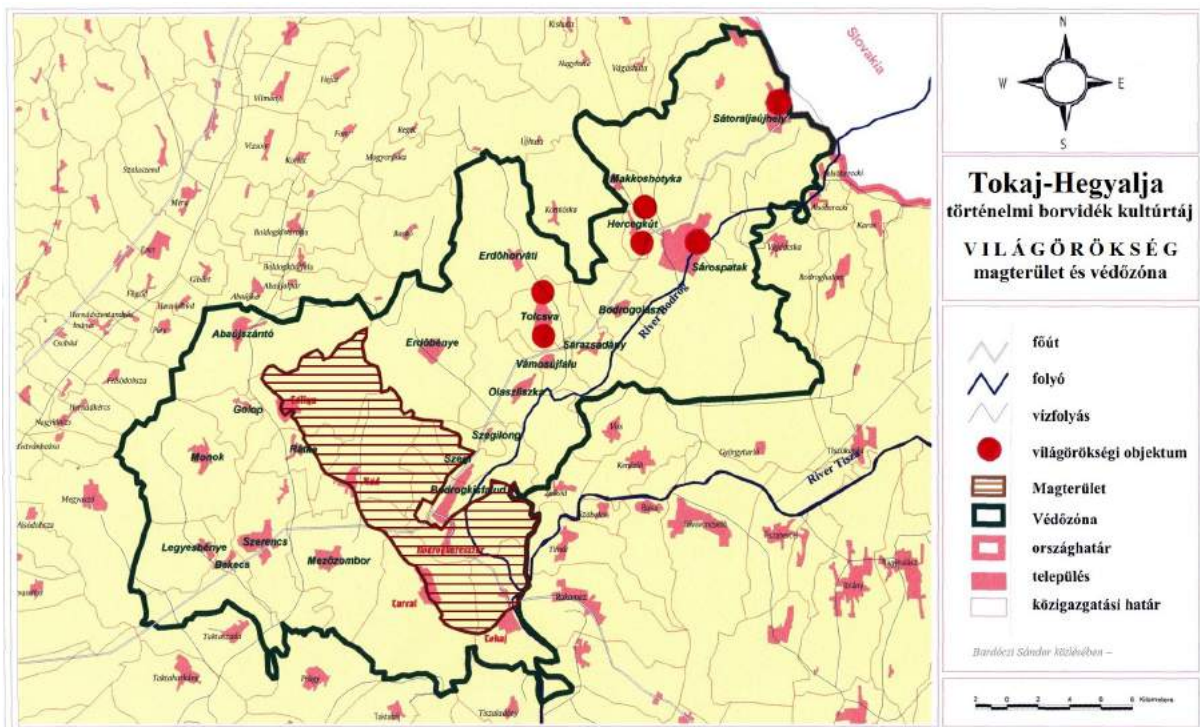
Szegiben is megépültek a hagyományos falusi épületformától eltérő, négyzetes alaprajzú, sátoztetős kockaházak, majd később a 70-es, 80-as évek többgenerációs, emeletes családi háza. A település kifelé terjeszkedni földrajzi adottságok miatt sem tudott, így az új építkezések elsősorban a meglévő régi házak lebontásával történtek, jócskán változatossá téve a hagyományos utcaképet.

Műemlékvédelemmel érintett területek

Nemzetközi védelem Szegi település a 2002 óta világörökségi védettségű Tokaj-Hegyalja történelmi borvidék kultúrtáj területén fekszik. Az északnyugati szőlőhegyei a magterülethez tartoznak, belterületét és bodrogközi külterületeit a védőzónába sorolták.

Ez azt jelenti, hogy minden egyes helyrajzi számhoz hozzárendelték a nemzetközi védettséget, aminek építész szakmai felügyelete a Miskolcon kéthetente ülésező Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Településrendezési és Építészeti-Műszaki Tervtanács, akik a világörökségi szempontok szerint minden engedélyköteles és bejelentés-köteles építési, bővítési tevékenység tervrajzát véleményezik.

Egyidejűleg a kulturális örökségvédelemre vonatkozó jogszabályi előírások betartása érdekében a kulturális örökségi elem tekintetében a tervezett műszaki tartalom véglegesítésével, a megjelenést befolyásoló anyag-, szín-, forma kialakításával összefüggésben az illetékes örökségvédelmi hatósággal is egyeztetnie kell az építtetőnek/tulajdonosnak/tervezőnek.

Országos védelem, régészeti érintettségű területek Országos műemléki védettséget élvező építészeti érték Szegi közigazgatási területén nem található.

Védett régészeti lelőhelyek Szegi közigazgatási területén:

Ady Endre utca 4. (Kakas-domb), hrsz. 40., 38/1., 37/1.

Bodrogzug, ártér (Bonyika) hrsz. 042/2., 042/3., 042/4., 042/5., 042/6.

Bodrogzug, ártér (Kis-telek) hrsz. 042/104.

A védett régészeti lelőhelyeken és környezetükben a muzeális emlékek védelméről szóló rendelet szerint kell eljárni. 30cm-nél mélyebb földmunka csak örökségvédelmi engedéllyel végezhető. Amennyiben a település bármely területén földmunkák során régészeti lelet kerül felszínre, a munkálatokat felfüggesztve értesítsük a területileg illetékes Herman Ottó Múzeum Igazgatóságát.

Helyi védelem Az önkormányzati rendelettel védetté nyilvánított építészeti emlékek a helyi építészeti örökség részét képezik, településképi szempontból kiemelkedő értéket képviselnek. Az egyedi vagy területi védelemben részesülő objektumok, településrészek részletes szakmai leírását a Településképi Rendelet tartalmazza.

A képviselőtestület döntése alapján helyi védelemben részesülő építmények:

Római katolikus templom

Alkotmány út 24.?, hrsz.

A hagyományos építészeti formákat idéző, 1994-ben épült templom Szegi főutcáján, a kőhíd és az iskolaépület közelében áll. 11 támpillérrel rendelkezik, szentélye félköríves záródású.

Feherre vakolt falú épület, terméskő lábazattal, cserépfedéssel, a bejárat körül bélétes szegéllyel. Bejárat toronyépítménye a falu sziluettjének jellegzetes eleme. A négy evangélistát ábrázoló üvegablakokat Incze Mózes festőművész készítette.

Közösségi Ház

Alkotmány út 35/a., hrsz.: ?

Az 1996-ban elkészült épület többféle feladatot is ellát: faluház és polgármesteri hivatal is egyben, de egy tornacsarnok és emeleti vendégszobák is helyet kaptak benne. Az északi homlokzaton végigfutó árkád pedig a sportpálya fedett lelátója. Anyaghasználata, léptéke, formavilága révén Szegi jellegzetes épületévé vált.

Iskolaépület

Alkotmány út ?, hrsz.:?

A két világháború között indult iskolaépítési program keretében, 1929-ben épült épület a mai napig őrzi eredeti tömegét, nyílászáróját, faablakait. Jelenleg már nem működik iskolaként, új szerepét keresi a település életében.

Terméskő híd

Alkotmány út, hrsz.

A szabálytalanra hasított terméskőből rakott híd építési kora ismeretlen (már a XIX. századi térképen jelölnek itt hidat) Alacsony íves boltozata a dűlőkből lefutó vízmosáson ível át.

A hegyek közelsége miatt a kő, mint építőanyag gyakori a faluban, a híd a látszó kő felületek szép példája.

Vasútállomás felvételi épület

Állomás u.?, hrsz.

A település léptékéhez jól illeszkedő épület feltehetőleg a XIX. századi vasútépítések időszakában elterjedt títustervek szerint épülhetett. Szép arányú, gondosan kivitelezett építészeti részletei révén, szakszerű felújítás éa környezetrendezés után igazi értéket képviselhet.

1848-49-es emlékmű

Alkotmány út 33., hrsz.

A helyi riolittufából készült, domborműves faragással és évszámokkal díszített, kúp alakú obeliszk a közösségi ház melletti parkban található. Környezetében terméskő padokat és virágtartókat alakítottak ki.

A Puttonyos szobra Alkotmány út 6., hrsz.

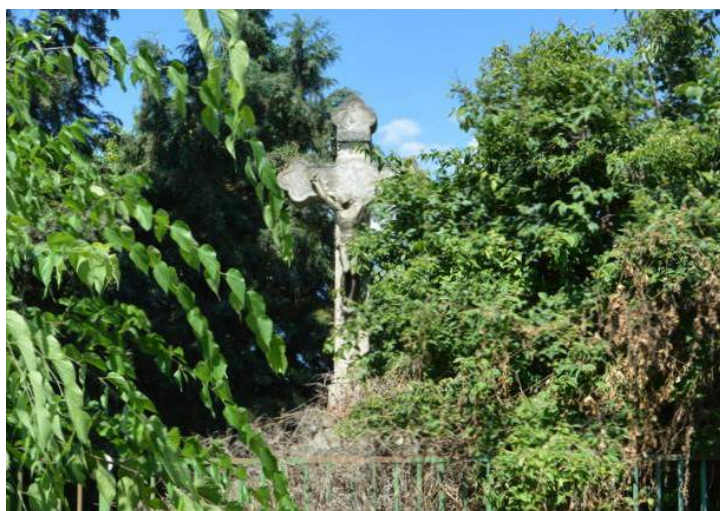
Az embermagas, fából faragott szobor szüretelő munkást örökít meg. Készítője Petrovics István (1997). A fűtcai útalágazásban találjuk, körülötte padokkal, árnyas fákkal kis pihenőhely van kialakítva.

Szabó-kereszt

Poklos-dűlő külterület, hrsz.031/105.

Trifóliumos kőkereszt, faragott kő korpusszal. A talpzat szürke tábláján olvasható felirat szerint 1945-ben állították Szabó Ferencné és gyermekei, a szőlőben dolgozó, e helyen elhunyt férj és apa emlékére. A Bodrog-kanyarra néző fészület szépen felújított, jó állapotú.

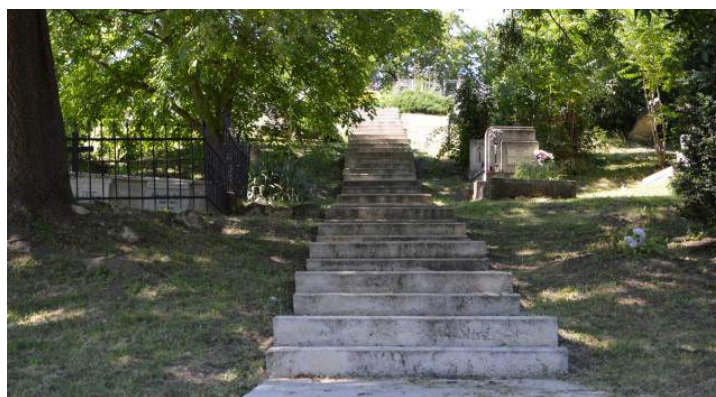

Úti kereszt

Alkotmány út 11., hrsz.:

A település főutcáján, egy hagyományos, kontyolt tetős, tornácos lakóház udvarán álló kőkereszt, faragott kő korpusszal.

A területet sűrűn benőtte a növényzet, ezért a kereszt az útról csak nehezen vehető észre.

Temetőkert, temetői kőkereszt

Bodrog u. ?, hrsz.

Meredek területen, árnyas fák között találjuk a sírkertet. Az értékes növényzet és a síremlékek karéjában, a temető hangsúlyos pontján áll a helyi tufából faragott kőkereszt.

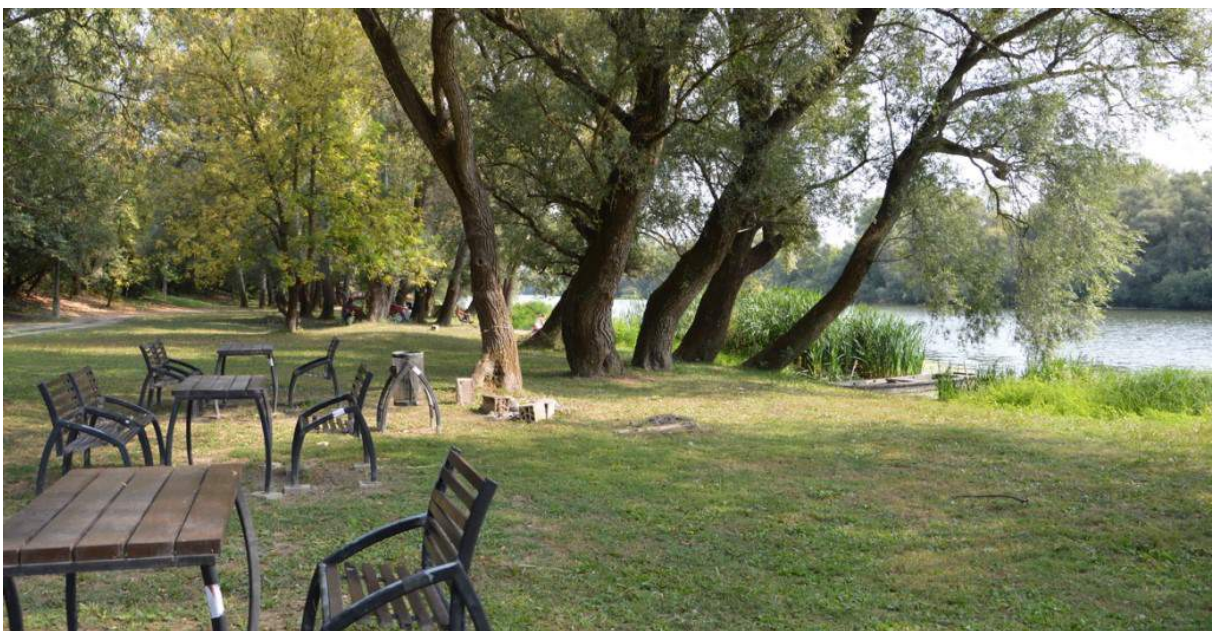
Bodrog utca

A tágas utca kanyargós vonalvezetése a természeti adottságokat követi, a házak földszintes, kontyolt nyeregtetős tömege, anyaghasználata még őrzi az eredeti, hagyományos beépítési módot. Útszéli fákat, gondozott kerteket találunk itt, ahol a föld szépen meg van művelve, benne ott a veteményes és sok gyümölcsfa – a ház mellett pedig a csemegeszőlő lugasa ad árnyékot, mint hajdanán.

Bodrog folyó jobbpartja

Az aktív vízparti élet mellett megmaradt a ligetes folyópart természetes, szinte beépítetlen állapota, melynek megőrzése a jövőbeli fejlesztéseknél kiemelten javasolt. A szomszédos telkek tervezett építkezései mértéktudóan (hagyományos, léptékhelyes), és védőnövényzettel takartan történjenek.

Egyedi épített tájértékek

Az országos vagy helyi jogszabállyal nem védett, de a közösség számára kiemelkedő jelentőségű kultúrtörténeti emlékek egyedi tájértéknek minősülnek. A Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészkarának egyedi tájértékeket listázó oldalán (TÉKA) az alábbi építészeti értékek találhatók meg:

Pince

Alkotmány út 72., hrsz.

A földbe vájt, földdel takart lyukpincét a település belterületén találjuk. Terméskőből rakott oromhomlokzata nyeregtetős lezárású, bejárata boltíves, fa kétszárnyú ajtóval, gazdagon díszített vas kapuzattal.

Szegi pince

Hatalos-hegy külterület, hrsz.

A Szegi és Szegilong határában található, háromszintes, öt kilométeres pincerendszer egész Közép-Európában a legnagyobb. A négy földalatti kőporfejtő bánya összekötésével kialakított járatokban aszú- és szamorodni borok érnek.

Az egykori Rákóczi uradalmi (nagy) pince épületben bormúzeum működik.

Dusóczky tanya és borház Kassi dűlő, hrsz.026/26.

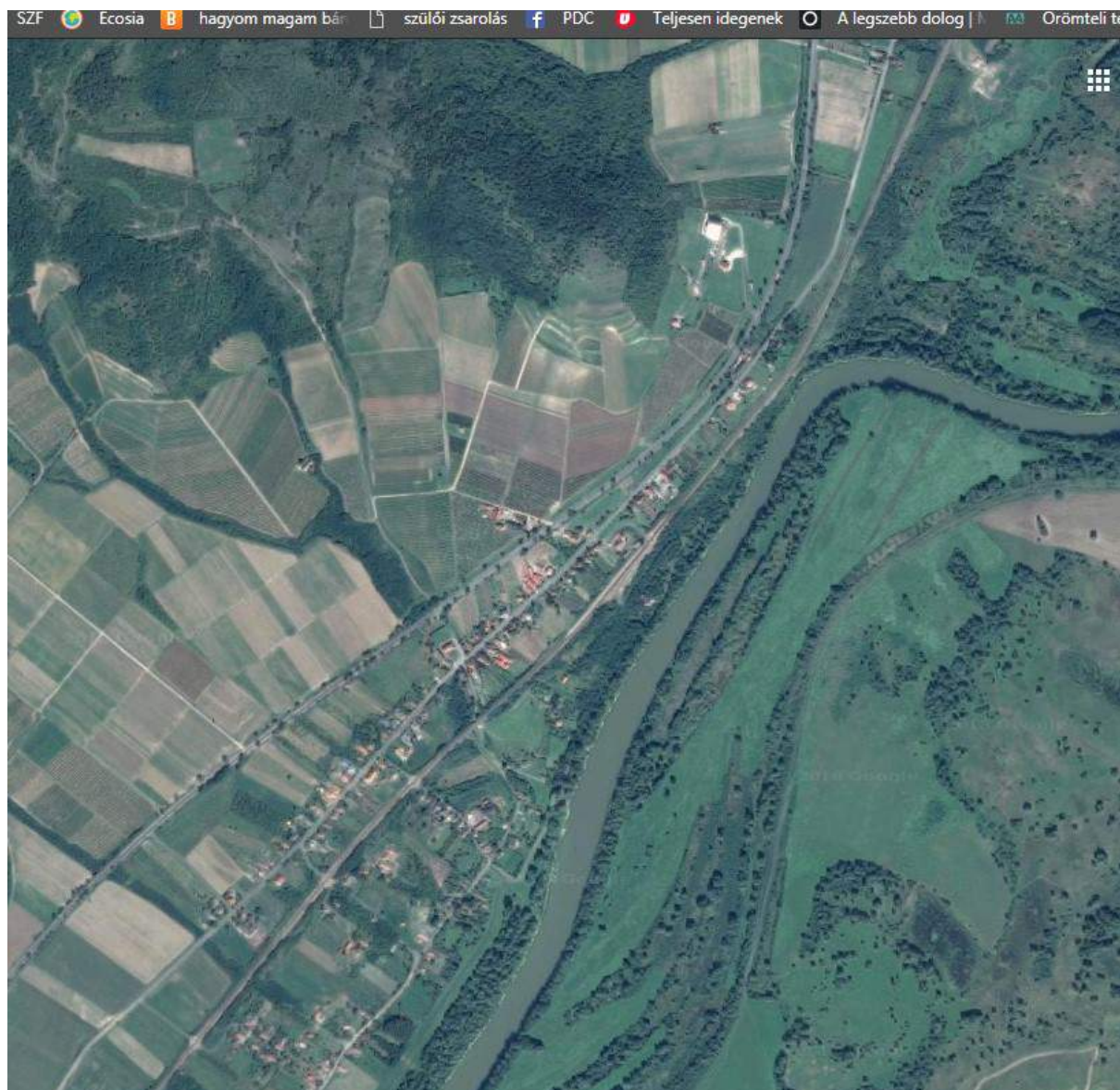
1910-ben épült, többször átlakított, modernizált tanyaház. Egyszerű tömegű, cserépfedéses kontyolt tetővel. Az épületet körülvevő ősfák és a szőlőterület kimagasló értéket képvisel.

05

Természeti örökségünk ~

Egy településre való megérkezés az egyik legmeghatározóbb élmény, ha ismeretlenként járunk azon a vidéken. A gondozott táj, a településre bevezető, út menti szép fasorok, a karbantartott vizes árkok, a rendezett külterületi építmények, a védőnövényzettel kitakart iparterületek látványa mind-mind az első benyomás meghatározó elemei. Az ember és a táj harmonikus egysége, az igényesen és szépen művelt környezet vonzani fogja a vendégeket, és marasztalni az itt élő generációkat.

Szegire egyaránt érkezhetünk közúton, vasúton, vízen és gyalogosan, erdei ösvényeken. A település fejlesztésénél, szépítésénél gondoljuk végig mindezen irányokból a megérkezés látványsorát.

Tájhasználat

Azt, hogy ezen a vidéken a táj, és az azt birtokba vevő ember kapcsolata mindig is változatos volt, jól mutatja a kiemelkedően sok, határkijelölésre, személynévre vagy művelési módra utaló dűlőnév, területnév is (Poklos, Faragó-szállás, Máté-homok, Hosszúmaj, Hétnyárfahát, Kőgátas).

A falu külterületén a tájra jellemző hagyományos gazdálkodási formákkal találkozhatunk: északi és nyugati határában a településmagtól távolodva övezetes rendszerben szántóföldek, gyümölcsösök, szőlőültetvények majd erdőségek jellemzők, míg a Bodrog folyó túloldalán, délen és keleten a belvízzel gyakran borított ártéri legelők, kaszálók fekszenek.

A domborzat magassága szerint változó művelési ágak rendszere már a kora középkorban kialakult. A meredek hegyoldalba telepített szőlők a filoxéra pusztítása utáni újratelepítéskor 'csúsztak le' a hegy lábához. A XX. századtól az övezetes mezőgazdasági táj képe mozaikosabbá vált: a szőlőművelésre alkalmas terület beerdősült, és sokszor a szántónak alkalmas földeken szőlőültetvények vannak.

A szőlőültetvények meghatározó elemei a tájszerkezetnek, a település megművelt területeinek csaknem felét teszik ki. A szegi szőlők aranykorona-értéke, vagyis termőképessége, gazdaságossága a térségben a legmagasabbak között van. Az utóbbi időben a gyümölcsösök terjedése is megfigyelhető (sárgabarack, szilva), és számottevő a szántóföldi gabona- és takarmánytermesztés (20%).

A hagyományoshoz közelálló művelési ágak megőrzése mindenképpen ajánlatos, ez Szegi esetében a szőlőtermesztés mellett az ártéri gyepkeg legelőként, kaszálóként történő hasznosítását jelenti.

A mezőgazdasági területeken komoly problémát jelent a talajerózió és a talajba bemosódó vegyszerek kártétele. A talaj alapvető természetes erőforrás, ezért ajánlott a fenntartható szemléletű hozzáállás, a kímélő talajművelés. Növénytelepítéshez az őshonos, nem invazív fajok javasoltak (a tájidegen fajok teljes listáját a Településképi Rendelet tartalmazza).

A település táji karakterének meghatározó elemei a lassú folyású, kanyargós Bodrog folyó, a partját szegélyező ligeterdők, és a bodrogzugi ártér. A holtágakban kialakult természetes élőhelyek a vízszabályozás előtti állapotokra hasonlítanak, így pótolhatatlan értéket képviselnek.

Településképileg meghatározó természetvédelmi területek

Tokaj – Bodrogszeg Tájvédelmi Körzet

A település teljes közigazgatási területének a Bodrog-Tisza árterére eső részei 1986 óta országos védelem alatt állnak. A jog-szabályi védelem a tájkép védelmét, a területen élő növény- és állatfajok élőhelyeinek megőrzését és az ezzel összhangban történő tájhasználatot jelenti.

A védett és fokozottan védett ingatlanok nyilvántartását a 165/2007. (XII. 27.) KvVM rendelet tartalmazza.

A morotvatavak, mocsaras rétek, ártéri erdők és nedves kaszálók növény- és állatvilágát elsősorban vízhez köthető fajok alkotják. A vízpartokat ligetes fűz-nyár erdők szegélyezik, néhol az egykor hatalmas területet borító tölgy-kőris-szil maradványerdők is megtalálhatók. A sekély vizeken tündérrózsa és tündérfátyol, a mocsárréteken margitvirág és szibériai nőszirm virágzik. A terület jelentős része évente legalább kétszer, a hóolvadás és a tavaszi esők idején víz alá kerül. Az ártér így háborítatlan fészkelőhelye számos vízimadárnak (kócsag, haris, vörös gém), és nyugalmas élőhelyet biztosít békák, siklók, teknősök és sokféle halfajta számára. A területen a természetvédelmi célokkal összhangban lévő ártéri gazdálkodás folytatható (erdőgazdálkodás, legeltető állattartás, kaszálás).

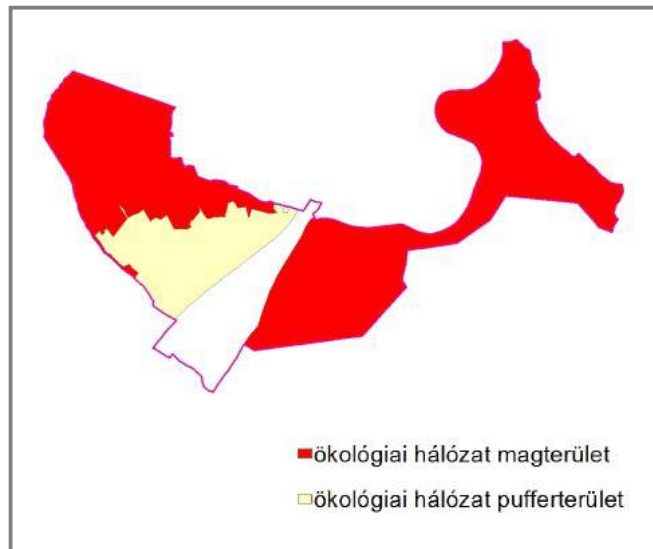
Az OTÉK 30/A. paragrafusa értelmében a mocsár, a nádas, és a sziklás terület ú.n. *természetközeli területnek* minősülnek, ezen területeken épületet elhelyezni nem lehet.

Országos Ökológiai Hálózat övezetei

A külterületek részei az élőhelyek folytonosságát, a szaporodás feltételeit biztosító Országos Ökológiai Hálózatnak is.

Az északnyugati és keleti részek a magterülethez tartoznak, az itt található természetközeli élőhelyek számos populáció genetikai rezervátumai.

A magterületek közötti kapcsolatot ökológiai folyosók (sávos élőhelyek) biztosítják. A külső, káros hatások elleni védelmet szolgálja a pufferezóna, ez a belterülettől északnyugatra lévő részt érinti.

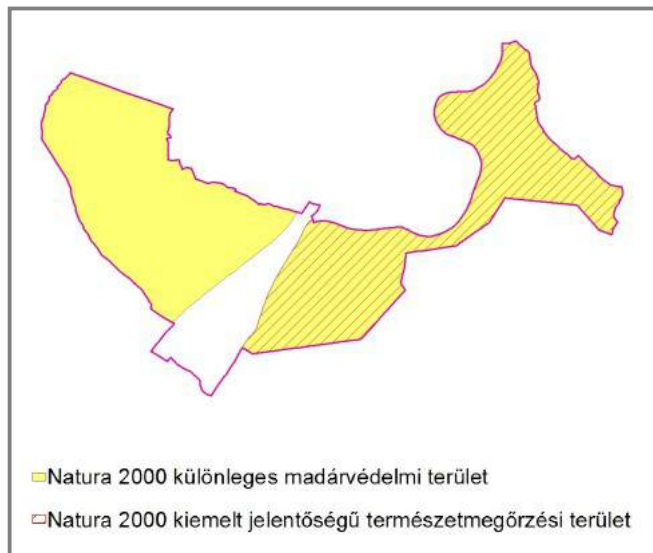
Natura 2000 ökológiai hálózat

Az Európai Unió irányelvei alapján kijelölt területeken bizonyos tevékenységek csak hatósági engedéllyel végezhetők (pl. kaszálás, halászat, vadászat, turisztika). A védelem a biológiai sokféleség, a fajok és az élőhelyek védelmét célozza.

Kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület (SCI) a Bodrogzug és a Bodrog hullámtere. (Kód: HUBN 20071)

A *Különleges Madárvédelmi Terület* (SPA) Szegi teljes külterületét lefedti.

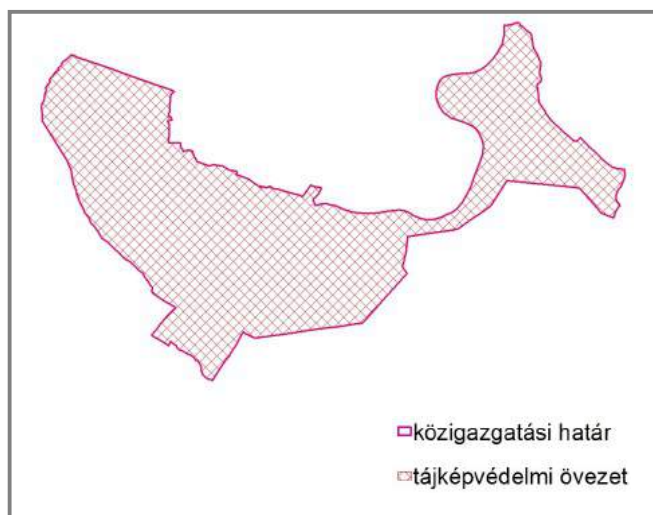
(Kód: HUBN 10001 illetve HUBN 10007)

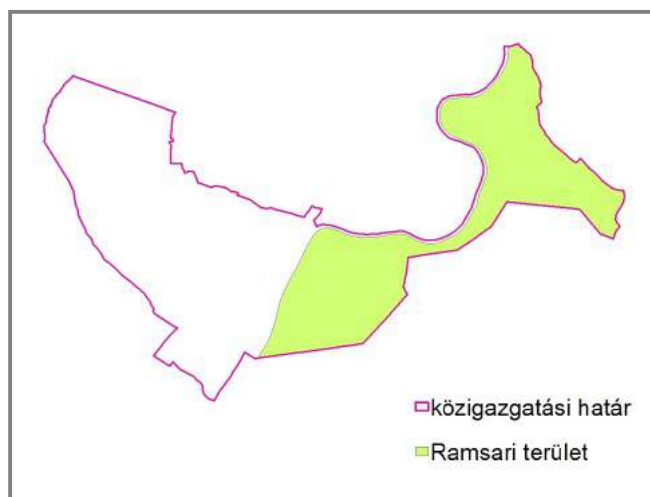

Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek

Az országos jelentőségű tájképvédelmi övezetbe a település teljes közigazgatási területe beletartozik. A területen a tájképi egység megőrzése és a hagyományos tájhasználat fennmaradása kiemelten fontos.

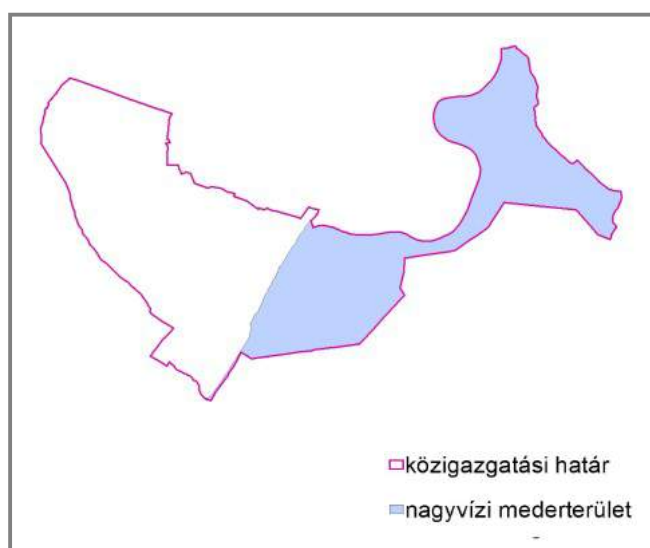
A természeti adottságokhoz illeszkedő hasznosításra és az építmények, műszaki objektumok elhelyezésére vonatkozó előírásokat a 2003. évi XXVI. OTtT 14/A. bekezdése szabályozza.

Ramsari Egyezmény

Ma az országban a Bodrogzug ártere az egyetlen, amelyet rendszeresen elönt a víz. Természeti értékei és háborítatlan ökoszisztémája mellett, részben ezért került fel 1989-ben, fokozott jelentőségű vízmadár élőhelyként a nemzetközi Ramsari területek listájára. Az egyezmény azokat a területeket védi, ahol a növény- és állatvilág számára a víz, a vizes élőhelyek az elsődleges meghatározó tényezők.

Nagyvízi meder területek

A terület a település külterületének teljes keleti részét lefedi. Az árvízkor kilépő vízmennyiség biztonságos levezetését szolgáló nagyvízi mederterületen mezőgazdasági vagy építési tevékenység csak a természetvédelmi és örökségvédelmi jogszabályok betartásával végezhető. A Bodrog mindkét oldalán a partvontól számított 10 méteres parti sáv is a terület része.

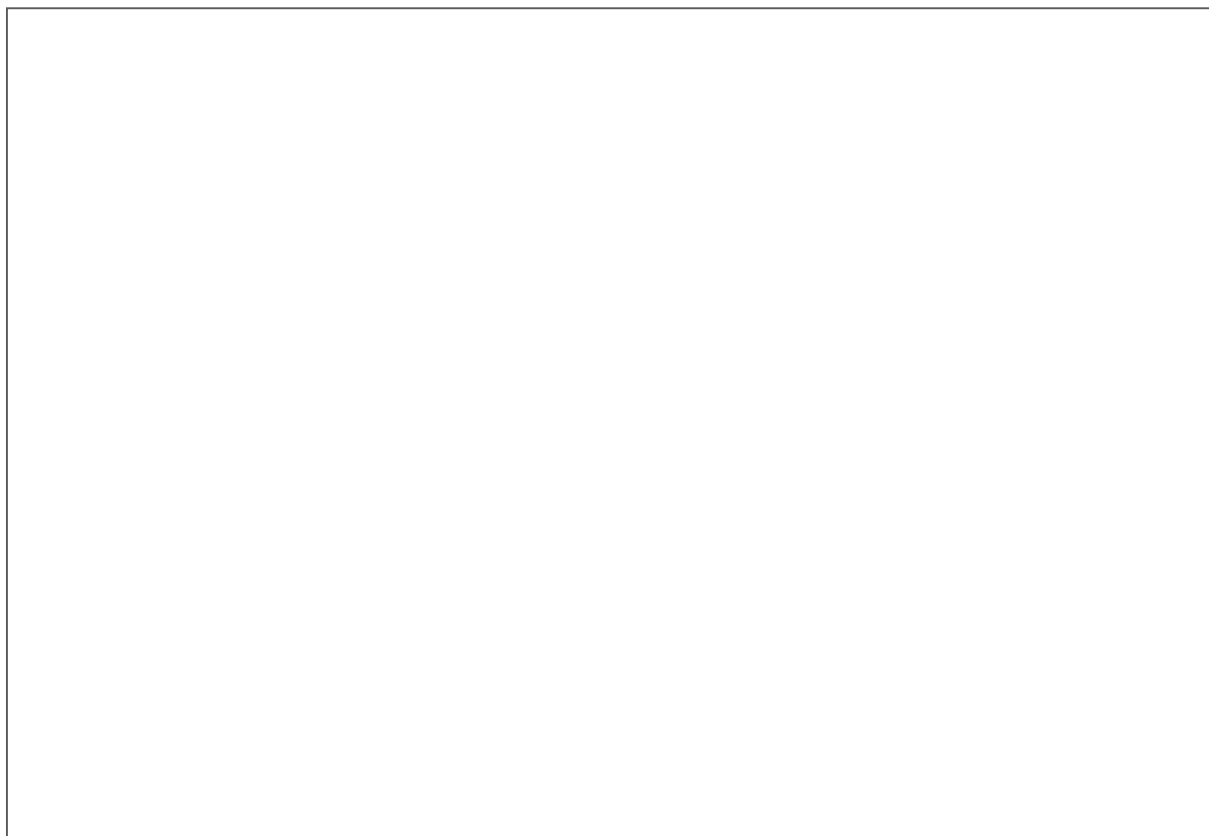
A mederkezelési szabályokat a 83/2014. (III. 14.) Kormányrendelet részletezi.

Világörökség Szegi települése a Tokaj-Hegyalja világörökségi terület része. A külterületek többsége a magterülethez tartozik, a belterülete és a folyó mellett fekvő részek a védőzónához. 'Kultúrtáj', azaz olyan kulturális örökség, amely az ember és a táj kölcsönhatásából született. Alkalmazkodva egyrészt a természeti adottságokhoz, az éghajlat, a domborzat viszonyaihoz, az élővilághoz, és kíméletesen használva az erőforrásait, követ, vizet, agyagot és fát. A táj egyedi karakteréhez egyaránt hozzájárulnak az épített értékek (a vulkanikus hegyekben vájt pincék, a szőlőteraszok kőfalai, a présházak, a falvak emberléptékű lakóházai), és a sajátos természeti formák, az ártér, a Bodrog hatalmas vízfelületei, a part menti fasorok, a domboldalak mozaikos, sokféle zöldje.

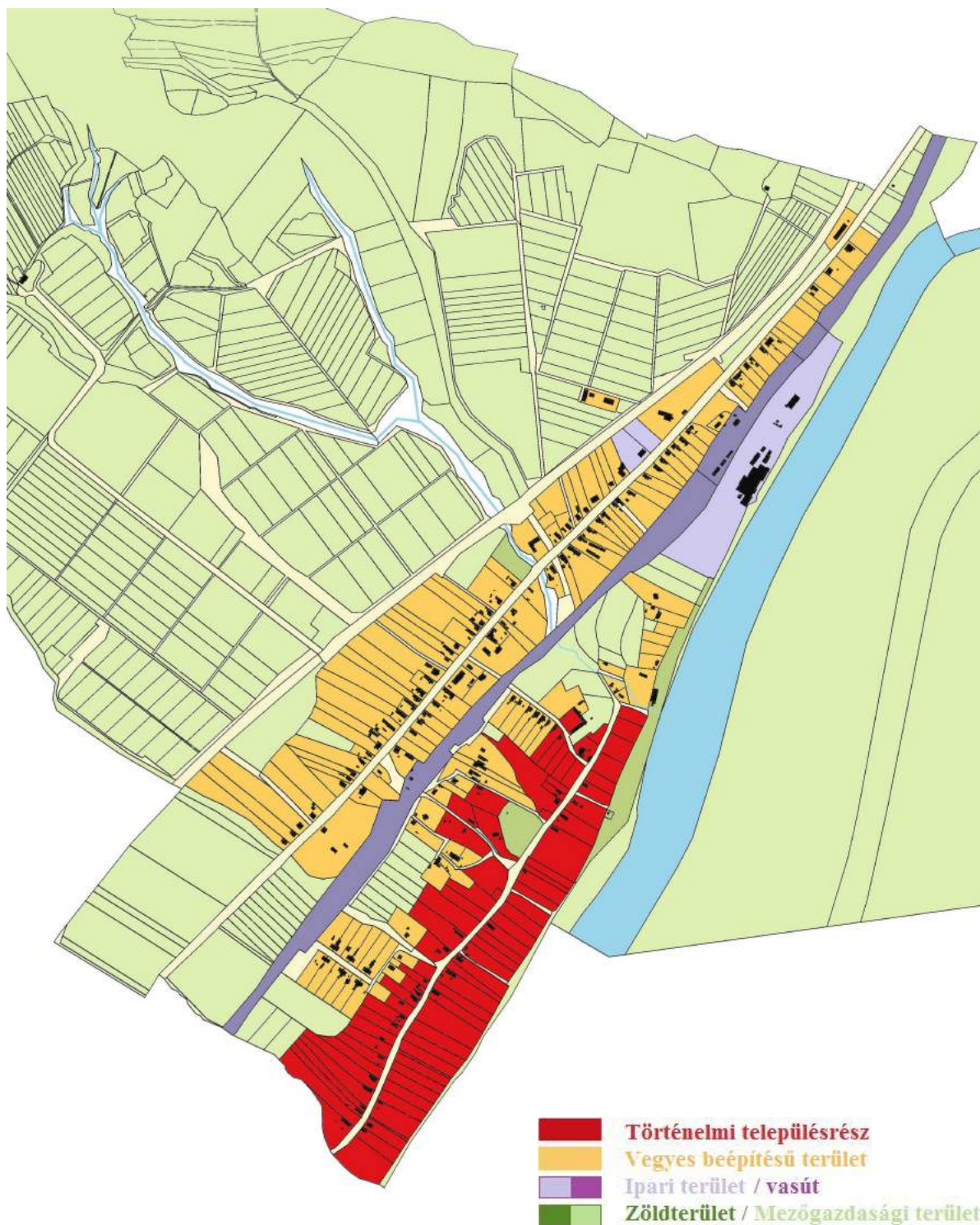
Egyedi természeti tájérték Jogszabállyal nem védett, de kiemelkedő jelentőségű természeti tájérték a **Bodrog szakadópartja**. A Bodrog jobb partján, a kaolinbányától északra található (hrs. 34?). Ma is formálódó, 15 méter hosszú riolittufás természeti képződmény, melyben egy emberi kéz alkotta üreg is található.

06

Eltérő karakterű településrészek ~

Településképi szempontból meghatározó, eltérő építészeti karakterű településrészek lehatárolása:

■ Történelmi településrészek

A legkorábban (XIX. század végéig) beépült területek közül azok tartoznak ide, amelyek az eredeti beépítési jelleget átalakítások ellenére is megőrizték. Elsősorban a folyóval párhuzamos Bodrog utca, és a folyóra merőleges vízmosások mentén kialakult Ady utca, Béke utca lakóházas

telkei sorolhatók ide. A Bodrog utca délkeleti szakaszának keskeny, kisebb méretű szalagtelkei, és a további részek nagyobb, néhol szabálytalan telekformái még az eredeti telekosztást őrzik, melynek kialakulását domborzat-földrajzi és társadalmi folyamatok egyaránt befolyásolták.

A telkek egy része szőlős- vagy gyümölcsöskertként használt, beépítetlen terület, ez néhol féloldalas, egyenetlen ritmusú utcaképet eredményez. A nem túl széles utcákban mindenhol van 2-3 m előkert, kerítéssel, a tágas oldalkerteken átlátni a domboldalra, vagy a gátra felfutó hátsókertekre. A terület északi irányba emelkedik, délkeletről a Bodrog gátja védi egyfajta völgyet képezve, így az épületek szinte eltűnnek a dús növényzet közt, a környező dombokról sem láthatók. Az utak találkozásánál szabálytalan, kis teresedések alakulnak ki, néhol kúttal, padokkal. A terület nem elsődleges fontosságú a falu közlekedési rendszerében, ez az alárendeltség is segített megőrizni a hagyományos jelleget.

■ A házak többsége oldalhatárra épült, egytraktusos, hagyományos földszintes lakóház, utcára merőleges gerinccel, kontyolt nyeregtetővel. Az égetett cseréppel fedett tetők hajlásszöge közel azonos. Elszórva egy-egy újabb építésű, négyzetes alaprajzú, földszintes ház is épült, ezek azonban az utcaképek egységét nem bontják meg, az ereszmagasság mindenhol hasonló.

A régi házak kőből vagy vályogból épültek, a homlokzat vakolt, fehérre meszelt, vakolatdíszítés nem jellemző. Színezett vakolatoknál a természetes földszínek dominálnak. Több háznál van tornác, a házak hátrafelé kevés melléképülettel bővültek. A múltban és jelenleg is fő megélhetési forrás a szőlő, így a nyárikonyhák mellett földbe vájt pincék (esetleg prэшház) a gazdasági épületek fő típusa.

■ Az eredeti házak egy részét lebontották, helyük nem épült be újra. A meglévő házak többsége átalakítások során a hagyományostól eltérő formajegyeket kapott (ilyen pl. a köporvakolat vagy az álló utcai ablak cseréje négyzetes háromosztatúra). Szerencsés módon akad példa a hagyományos karaktert őrző vagy ahhoz illeszkedő modern szellemű épületfelújításra is.

A természeti adottságokat követő íves utcavonal, a közel hasonló léptékű és formájú házak, a lakófunkció elsődlegessége, a zöldterületek nagy aránya, a csekély beépítettség, a háborítatlan, csendes és tiszta környezet jelentik ennek a területnek a legfőbb vonzerejét, amely feltétlenül megőrzendő és erősítendő. A jó állapotban lévő, értéket képviselő házakat megmenteni érdemes és javasolt eredeti állapotba felújítani, vagy hagyományos szellemben bővíteni.

■ A teljes településre érvényes építészeti ajánlások a Kézikönyv 52. oldalától, a Történelmi településrészre vonatkozó javaslatok a 72. oldaltól olvashatóak.

■ Vegyes beépítésű területek

Az Alkotmány út két oldala, a vasút és a Bodrog közti területek XX. század elejétől beépült részei és a Bányásztelep házai tartoznak a karakterterületbe.

A falut átszelő egykori kereskedelmi út (Alkotmány út) ma széles, kiépített, közel egyenes vonalvezetésű, enyhén lejt, majd emelkedik. A változó sűrűséggel épült házak és a beépítetlen telkek miatt az utcakép itt is féloldalas és egyenetlen ritmusú, ez a majorsági időkből maradt jelleg az egész település sajátja. Ugyanakkor az útszélek és a 2-5 méter széles előkertek dús növényzetében szinte elbújnak a házak, így ez az egyenetlenség nem zavaró. Az Alkotmány út és a Bodrog utca közötti terület domborzata mozgalmas, néhol jelentős szintkülönbségekkel. Bár az épületek magassága változatosabb, a házak közt átláthatunk a hegyaljai szőlőkre és a Bodrogot szegélyező erdőkre is.

Az terület egy része ugyan már a XIX. század végén beépült, de ez a beépítés nem maradt fenn, az akkori szabálytalan, nagytelkes, szórt beépítés helyén az 1900-as évektől teljesen eltérő telekstruktúra és háztípusok létesültek. A beépítés besűrűsödött, a telkek többsége keskeny szalagtelek lett utcára merőleges (ritkábban párhuzamos) tetőgerincű házakkal. Oldalhatáron álló és szabadon álló beépítés egyaránt előfordul. Az lakóházak közé nem egy tömbben, hanem elszórtan ékelődnek a közintézmények eltérő korú épületei, a településközpont jelenleg formálódik.

■ Az épületek léptéke, formája, állapota változatos képet mutat. Az új építések sokszor lebontott házak helyén vagy osztott telken történtek. A múlt század különböző korszakaiban épült házak a területen elszórtan jelennek meg, egységes utcaképet csak rövid szakaszon alkotnak. Jellemző háztípusok a karakterterületen:

a | hagyományos hosszúházak

A múlt század első felében épült egytraktusú, kontyolt tetős, ritkábban oromfalas, hagyományos anyagokkal és arányokkal épült lakóházak. Utcára merőleges tetőgerinccel, azonos tetőhajlásszöggel, nem kizárólag az oldalhatárra, de mindig oldalkerttel, esetenként tornáccal épültek. Előfordul oldalsó (T-alakú) bővítvény, illetve az utcai traktus megkettőzése is. Többségük színezett, a vakolatok természetes, meleg árnyalatok.

Igazi kincset jelentek azok a házak, amelyek az eredeti ablakosztást, tornáckialakítást vagy tetőformát még őrzik. A házak többsége átalakítások során hagyományostól idegen formaelemeket kapott (pl. utcai álló ablakok cseréje négyzetes műanyag ablakra, tornác beépítése, hőszigetelt hmlozkat).

A házak közül sok a rossz állapotú, ami felújításra, esetleg bontásra érett, pedig értéket képviselnek. A hagyományos jelleggel, gondosan felújított épületek jelentősen növelnék a település vonzerejét.

b | az uradalmi múlt házai

Bár más léptékű épületek, de ugyancsak őrzik az eredeti beépítési jelleget az Alkotmány úton található néhány nagyobb léptékű, sokszor az utcával közel párhuzamos (vagy szöveget bezáró) tetőgerinccel megépült házak, melyek funkciója egykor borház, tanyaház, fogadó lehetett (most: borház, élelmiszerbolt, pincészet, IKSZT, iskola).

Jelenlegi kialakításuk ezt már csak nyomokban mutatja, de ezek az építmények az uradalmi (és úti falu) múlt lenyomatait őrző fontos emlékek, Szegi történelméhez tartoznak, a jövőbeni átalakításukat érdemes ennek szellemében tervezni.

■ c | 50-es 60-as évektől épült "kockaházak"

A tévesztéskor az addig földművelésből élő vidék számára a kisvárosias háztípus lett a mintaadó. Az utcai, majd a hátsó traktust megkettőzték, a hagyományos formával szakító sáttortetős házak títustervek szerint épültek. Magas lábázat, két darab háromosztatú utcai ablak, színezett kőporos vakolat jellemzi ezeket a házakat, melyekhez a gazdasági épületek már nem tudtak szervesen kapcsolódni. A négyzetes, nem tördelt tömeg ugyanakkor gazdaságos, és a részleteikben különböző házak tulajdonképpen egységes utcaképet alkotnak. Szegiben az Alkotmány út középső szakaszán a házak nagy része ilyen.

■ d | a Bányásztelep títusterv szerint épült ikerházai

A múlt század közepén a bányauzem dolgozóinak épült ikerházak sora Szegi legfiatalabb, 'tervezett' utcája. Nagyon szép fasorral szegélyezett, kellemes hangulatú településrész, oromfalas vagy kontyolt nyeregterős, falusias karakterhez illő ikerházakkal. A cserépfedéses téglauépületek mögött melléképületek sorakoznak, minden házhoz saját kert tartozik. Az átalakítások nem mindig a házak jellegének megfelelően történtek.

e | 70-es, 80-as évek emeletes vagy tetőteres családi házai

A 70-es évektől a falusi ház elkezdett felfelé terjeszkedni, a többgenerációs ideológia jegyében tetőteres vagy többszintes, a falusi léptéktől eltérő családi házak épültek, típus- vagy egyéni tervek szerint. A változatos magasságú és tetőformájú házak nem formálnak egységes utcaképet. Jellemzőbb, hogy a településen elszórtan, a földszintes házak közé épültek a sokszor osztott telkekre, ami túl sűrű beépítést eredményezett (a házak oldalkertje így nem maradt széles). A település házainak 5-10%-a ilyen típusú ház, a fő utca lapos tetős épületei is ehhez a típushoz sorolhatóak.

f | 90-es évektől épült lakó- és középületek

A néhány, egyszerű tetőformájú, földszintes lakóház és a természetes anyaghasználatú, a település léptékéhez illő, egyedi formájú középületek egyaránt illeszkednek a (kisvárosiasodó) falu utcaképebe. Az a folyamat, amit ezek a házak tükröznek, mindenképpen erősítendő, segíti a falu egyedi karakterének megtalálását.

A teljes településre érvényes építészeti ajánlások a Kézikönyv 52. oldalától, a Vegyes beépítésű településrészekre vonatkozó javaslatok a 74. oldaltól olvashatóak.

■ Iparterületek / Vasút

A vasút vonala településképileg meghatározó területen halad, gyakorlatilag kettészeli a falut. Az évek során sűrű 'védőnövényzet' nőtte be a sínek két oldalát, így tájba illesztése sikeresen megvalósult. Az állomás épülete léptékével, kialakításával illik a falusias karakterhez, a vasúti híd sem hat idegenül.

A már nem működő kaolingyár romjait a természet visszahódította, egyedül a szép kialakítású téglakémény jelzi egykori helyét (ha ennek megtartása, felújítása lehetséges, újra Szegi egyik emblemikus építményévé válhatna). A volt üzemerület a Bodrog folyóval szomszédos, újbóli ipari (vagy egyéb célú) hasznosítása szigorú környezetvédelmi felügyelet mellett történhet.

Az Alkotmány út északkeleti végén, a lakóterület szélén italgyártó üzem működik – léptékében, anyaghasználatában falusias karakterhez illő kialakítással. Az ipari megjelenésű építményeket, kültéri tartályokat nagy részben fák takarják.

A Vasút / Iparterületekre vonatkozó építészeti ajánlások a Kézikönyv 77. oldalán olvashatóak.

■ Zöldterületek / Mezőgazdasági területek

Belterületi zöldfelületek a parkosított-fásított közterületek (játszótér, emlékművek környezete), a sportpálya, a temető és a Bodrogot szegélyező fás ligetek.

Beépítésre nem szánt külterületi mezőgazdasági területek a művelt területek (szőlők, gyümölcsösök, szántók, kaszálók), és a természeti területek (ártér, erdők, vízgazdálkodási területek), melyek természetvédelemmel érintettek, tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendők. Ezeken a területeken gazdálkodási (bortermelés, állattartás), turisztikai (kilátó, pihenőpont), vagy műszaki, hírközlési célú építmények elhelyezése fokozott gondossággal, csak a tájba illesztés szempontjait figyelembe véve történhetnek.

A Zöldterületek / Mezőgazdasági területekre vonatkozó ajánlások a Kézikönyv 78. oldalán találhatóak.

07

Építészeti útmutató~

A fejezet a településképi harmonikus, minőségi formálására vonatkozó ajánlásokat tartalmazza. Az első részben olyan általános javaslatok olvashatók, melyek a település teljes területére vonatkoznak, a második rész a különböző karakterterületekre érvényes egyedi ajánlásokat gyűjti össze.

Az javaslatok nem kötelező érvényűek, a cél inkább a tudatosítás és az ötletadás: a térség építészeti értékeinek megőrzésén és továbbvitelén túl az is szempont, hogy az új építkezések harmonikusan illeszkedjenek a meglévő településszövetbe. Sikeres ez az illeszkedés, ha az új vagy felújított épület nem csak önmagában szép, hanem a környezetével is kapcsolatba kerül, ahhoz értő módon viszonyul, léptékével, anyaghasználatával, főként kortárs eszközökkel hangolódik a szomszédos beépítésekhez, a jó példákban inspirációt merít.

A falu az *emberléptékű, természetes, csendes, lassú, fenntartható* szavakkal jellemezhető leginkább, – akkor költöz(z)ünk falura, ha ezeket az értékeket keressük.

Alapvető fontosságú a falusi, hagyományos építészet megértése: hogy a földrajzi jellemzők, a gazdálkodó életforma, a forrásokkal való okos gazdálkodás hogyan alakította a ház telepítését és méreteit, az udvar elrendezését, a tetők, a nyílások formáját, az anyaghasználatot. A gondosság, az egyszerűsége törekvés és a leleményesség hogyan vezetett elmés, a mai napig működő technikai megoldásokhoz, és szemet gyönyörködtető részletekhez, díszítéshez.

De másolás vagy múltba révedés helyett arra érdemes figyelni, mi az, amit most, a jelenben használhatunk, mert bevált, működik vagy mert szép, és milyen gondolkodásmód az, ami mai (a gazdálkodástól sokszor eltérő) életmód mellett is továbbvihető.

A településképi formálására vonatkozó általános javaslatok

Telepítés / Telekválasztás

Telek keresésekor a tágabb környezetben (településrészben) érdemes gondolkodni: a saját elképzelésünket is hasonló léptékben szeretnénk megvalósítani? A ház kedvező telepítését számos tényező befolyásolja, ezért már a telek kiválasztáshoz hasznos építészeti segítséget kérni.

Szemponatok, melyeket a telekválasztáskor javasolt figyelembe venni:

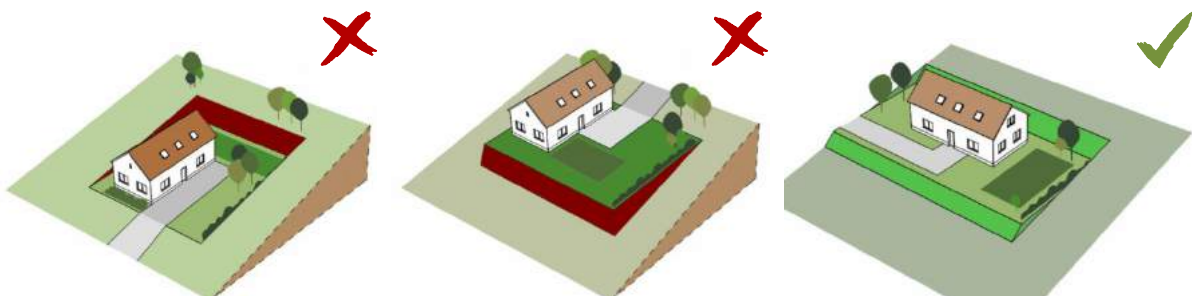
- domborzat (sík vagy lejtős a terep);
- talajviszonyok (sziklás, talajvizes vagy feltöltött talaj építkezésre nem alkalmas);
- kedvező tájolás lehetősége, szélvédettség;
- a telek mérete, alakja, a beépíthetőség mértéke;
- megközelíthetőség gyalogosan és gépkocsival (már az építkezés ideje alatt is);
- rálátás és kilátás (hogyan látunk másokat és hogyan látnak minket);
- szomszédos beépítések léptéke, funkciója, állapota, a várható fejlesztések;
- a telken már meglévő építmények (mert amit lehet, hasznosítsunk);
- meglévő növényzet (mert amit csak lehet, őrizzünk meg);
- a telek előélete (mi volt rajta korábban, miért nem épült be eddig).

Telepítés / Terepalakítás

Szegi egyik jellegzetességét a változatos domborzati formák jelentik, a terepviszonyokból adódóan néhány telek jelentős szintkülönbséggel rendelkezik. Lejtős terepen történő építkezés a sík területtől eltérő, körültekintő tervezést igényel.

Javaslatok

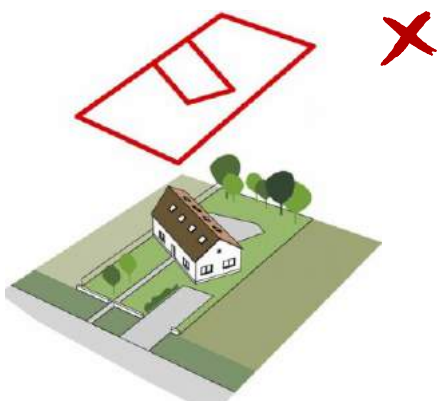
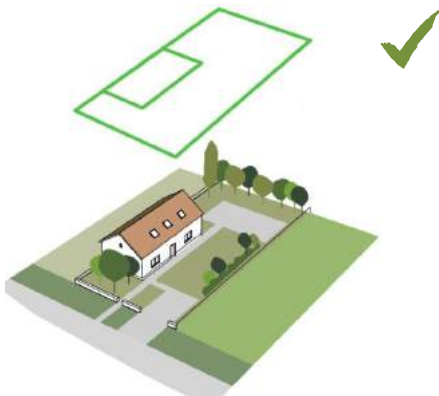
- Az eredeti terepviszonyokat csak a lehető legkisebb mértékben változtassuk. Kerüljük a szükségtelenül nagy földkiemelést (bevágás), vagy földfeltöltést (földterasz). Ez nem csak drágítja az építkezést, de a tájon is örök sebet ejt. A kiemelt és visszatöltött föld mennyisége legyen közel azonos.
- Az épületet tervezzük a terepre, és ne a terepet igazítsuk az épülethez. A telek adottságait használjuk előnyként – ez építészeti eszközökkel (szintszámok, magasságok változtatása) jól megoldható.

Telepítés / A ház helye

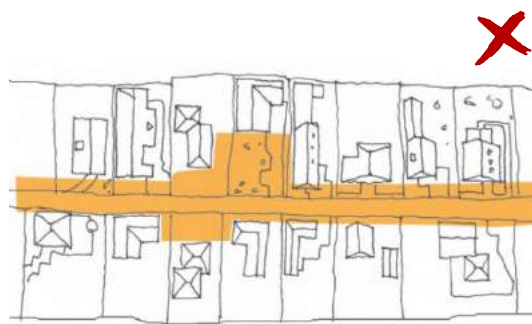
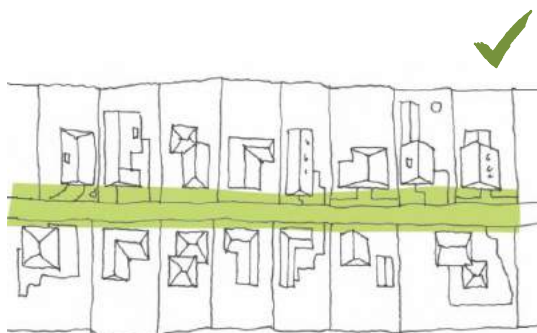
A településen a telkek többsége keskeny, hosszú szalagtelek, de találunk példát nagyméretű, négyzetes telekformákra is. A kedvező telekkihhasználás érdekében a házak az utcavonalhoz közel épültek. Minden ház előtt van előkert, amely az utca térbővületévé válik, növelve a falura jellemző tágasság érzetét.

A leggyakoribb beépítési mód az oldalhatáron álló beépítés, az újabb építésű településrészekben a szabadon álló és az ikerházas beépítés is megjelenik (ezekről részletesebben az adott karakterterületeknél található leírás).

Javaslatok

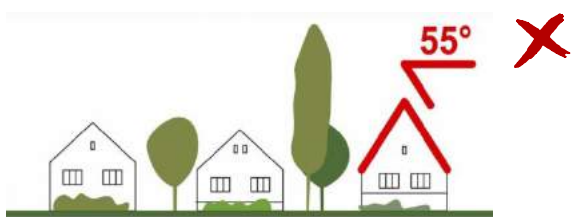
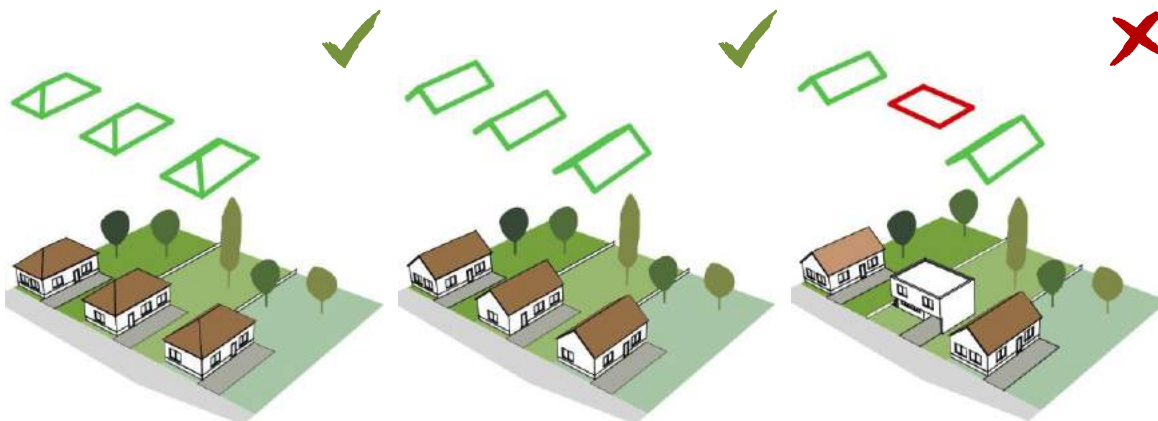
- Az utcaképi egység egyik fontos eleme a házak utcavonaltól való távolsága, a homlokzatok egységes síkja. Ha az adott utcaszakaszon van egy kialakult beépítési rend, és az előkertek mérete közel azonos, akkor ahhoz illeszkedve, a szomszédos házakéhoz hasonló előkerttel építkezzünk (ne az utcavonalra, és ne is túlságosan hátrahúzza).
- a ház telepítésénél vegyük figyelembe a telekhatárok vonalvezetését: az utcavonalra merőlegesen (vagy azzal párhuzamosan) építkezzünk, az épület funkciójától, a környező beépítések jellegétől függően.
- az épületek egymástól, illetve az utcavonaltól való minimális távolságát különböző (építési, tűzbiztonsági) előírások is szabályozzák, ezek betartása a közösség érdeke is.

Tetőforma, tetőidom, hajlásszög

Szegiben - néhány kivételtől eltekintve - csak magastetős épületeket találunk. Leggyakoribb a környékre hagyományosan is jellemző kontyolt nyeregtető, illetve az egyszerű, oromfalas nyeregtető. Ezek változataira (csonkakonty, oromkonty) is épült egy-egy példa a faluban.

A magastetők hajlásszöge 40° körül van, a csapadék, hőteher levezetéséhez ez a meredekség kedvező.

Javaslatok

- A hagyományos magastető-formák egyszerű fedélszékkel megépíthetők, nem szükséges bonyolult bádogozás sem, ezért új épületeknél is ajánlottak.
- A tető hajlásszöge $36-45^\circ$ között legyen, az ennél alacsonyabb ("mediterrán"), vagy meredekebb ("alpesi") tetőhajlásszög a falusi tájtól stílusidegen, és klimatikus tényezők sem indokolják az alkalmazásukat. Kiegészítő építményrésznél (pl. csatlakozó előtető, vagy melléképület) alacsony hajlásszög is megfelelő.
- Lakóterületen lapostető még melléképületeknél sem javasolt.

Anyag- és színhasználat

A falusias lakóházakat ebben is az észszerűség és az egyszerűség jellemezte: az építőanyagok természetes forrásból, a közelből származtak, a ház kialakításánál a túldíszítettséget kerültk.

Szegi régi épületeinél egyaránt jelen van a hegyvidéki házakra jellemző kő, és az Alföldön elterjed vályog. A homlokzatot bevakolták, a tetőt égetett agyagcserép fedte. Fát csak az ácsszerkezetekhez, a nyílászárókhoz, és a kisebb gazdasági épületeknél használtak.

Javaslatok anyagválasztáshoz

- A természetes, tartós, magas minőségű, szépen öregedő építőanyagokat válasszuk.
- Az anyagok legyenek többször felújíthatóak, jól karbantarthatóak. Környezetbarát, bontás után könnyen lebomló építőanyagot használjunk.
- Kerüljük a műanyagot, a mű-antikolt, vagy a természetes fát-, téglát-, követ utánozó felületű anyagokat (pl. ragasztható kőcsempe, faerezet-mintás műanyag).
- Az építőanyagokat helyben, vagy minél közelebről szerezzük be. Ha mód van rá, újrahasznosított anyagokból építkezzünk.
- Sokféleség helyett törekedjünk egyszerűsége: a kevesebb, de jól megválasztott építőanyag harmonikusabb, jobb minőségű házat eredményez.

Lábazat A településen a festett vakolatlábazat és a tömbkő lábazat a leggyakoribb (a téglahasználatának nincs hagyománya). Ezek a nehezebb vagy sötétebb tónusú anyagok adják a lábazatnak a stabilitás érzetét.

Javaslatok

- Vakolt-festett lábazathoz a homlokzatnál sötétebb (szürkésbarna) földszínek megfelelők. A lábazat síkja legyen előrébb a homlokzaténál.
- A helyi kőfalak anyaga környékben bányászott tufa, mely lábazathoz is megfelelő, a szabálytalanra hasított kő szép látszó felületet ad. A lábazat, a kerítés, a burkolatok köveinek árnyalatai legyenek harmóniában. Kerüljük a követ utánozó csempét, kőrajzoltos betont.

Homlokzati falak A homlokzatot eleinte tapasztották és fehérre meszelték, vakolatdíszítés csak visszafogottan jelent meg, főleg az utcai homlokzaton. A vakolatok természetes árnyalatokkal történő színezése a múlt század közepén terjedt el. Általában többféle színt is használtak egy házon. Élénk színt csak kis felületen alkalmaztak, kontrasztos színeket a nyílások, ereszvonál hangsúlyozására.

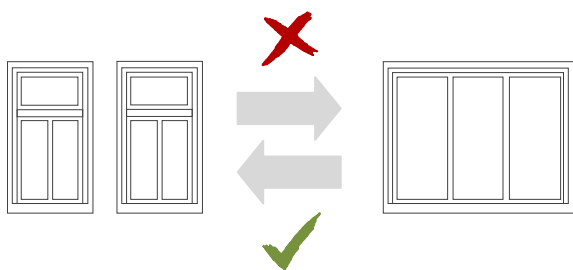
Javaslatok

- Az egyszerű, törtfehér, vakolt falfelület általában jó választás, különösen hagyományos lakóházak esetén. Színes vakolatoknál a túl élénk, harsány színeket kerüljük, a világos, természetes árnyalatok ajánlottak. (A mellékelt színminta csak néhány a javasolt, illetve nem javasolt jellegű színekből). Történeti középületek felújításakor érdemes az eredeti falszínt felkutatni.
- Új faltagozatok és párkányzatok ne ragasztott műanyag elemekből készüljenek, hanem hagyományos vakolatfelhízalásos technikával.
- A látszó felületek színe legyen összhangban. Gondoljunk rá, hogy amikor a fal színét kiválasztjuk, arról is döntünk, hogy milyen színvilágú tetőhéjazat, nyílászáró vagy kőburkolat illik majd hozzá. A köveknek is többféle, meleg (barnás, sárgás) illetve hideg (szürkés, vöröses) árnyalata létezik.
- A helyi tufából épült falak szép rajzolatát régi épület felújításakor érdemes megmutatni (részben vakolatlanul hagyva), ekkor impregnáljuk azt. Új épületnél vakolt fal és nyers kőburkolat jó arányú alkalmazásával egyedi, és a helyi jelleghez illő homlokzat jöhet létre.
- A fa homlokzatburkolatként való alkalmazása csak kis felületen, tető közelében ajánlott.

Nyílászárók Az épületen elhelyezett nyílászárók mutatják, hogyan él a ház a fény, a levegő és a látvány lehetőségeivel, előnyeivel. A ház a déli nap és a kert felé nyitott, az uralkodó széljárásnak háttal, tömör homlokzattal fordul. A nyitott és tömör felületek aránya, ritmusa és a nyílászárók kialakítása a ház egyedi karakteréhez adódik. A hagyományos lakóépületek nyílásrendje meglehetősen kötött volt, az utcai homlokzaton általában két, kisméretű, álló (!) arányú ablakkal, a ház bejárata pedig oldalról nyílt.

A melléképületek nyílászáróit sokszor legalább akkora gondossággal alakították ki, mint a lakóházét.

Javaslatok / Régi ablakok

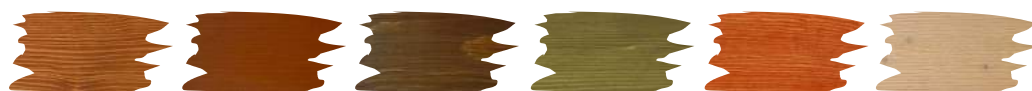
- A hagyományos házak ablakai még 60-70 évvel ezelőtt is jó minőségű fából, precíz, szakszerű kivitelezéssel készültek. A szép arányok, egyedi formai megoldások és szerkezetek révén ezek a nyílászárók igazi értéket képviselnek, a ház és az utca jellegét alapvetően meghatározzák. Ma már csak nagyon kevés házon találunk eredeti nyílászárókat, ezért megőrzésük kiemelten fontos.
- Felújítás során elsősorban az eredeti ablakok megtartására törekedjünk, ezt az értékvédemen túl a fenntarthatóság szempontjai is indokolják. Ma már a régi ablakszárnyak hőszigetelő üvegezése is megoldható.
- Ha az eredeti ablak megtartására nincs lehetőség, akkor az új nyílászáró az eredetihez hasonló arányokkal, jó minőségű fából, hasonló tokméretekkel és formajegyekkel készüljön el.
- Sötétítéshez az utólag felszerelt, látszó redőnytokok helyett a ház és az ablak jellegéhez illő, külső vagy belső fa esetleg fém spaletta javasolt.
- Átalakítás vagy új építés esetén, különösen az utcai homlokzatnál, tekintsük jó példaként a régi házak álló, középen felnyíló ablakait, kerüljük a széles, fekvő arányú nyílásokat.
- Régi lakóházak utcai homlokzatán ne 'egyesítsük' az eredeti ablakokat, azaz ne cseréljük le a két álló ablakot egy fekvő arányú, jellegtelen háromosztatú ablakra, ez a karaktertől is idegen. Ahol ilyen ablakegyesítés történt, ott építsük vissza az eredeti álló, osztott ablakokat.

Javaslatok / Új nyílászárók

- A ház ablakai, ajtói fából készüljenek, átlátszó vagy matt síküvegezéssel; a műanyag nyílászárókat kerüljük. Az osztások, tokok kialakítása, a kiegészítő szerelvények is legyenek összhangban a nyílászárók stílusával.
- Átalakítás vagy új építés esetén, különösen az utcai homlokzatnál, tekintsük jó példaként a régi házak álló arányú ablakait, kerüljük a széles, fekvő arányú nyílásokat.
- A felületeket környezetbarát anyagokkal kezeljük, a színek harmonizáljanak a fal és a faszerkezetek színével. A faerezetet láttatni engedő, természetes színű lazúrok, natúr pácok, olajok, vagy élénk, de nem harsány fedőszínek javasoltak. A műanyag festékeket kerüljük.
- Már a tervezés folyamán gondoljunk a sötétítésre/árnyékolásra: az utólag felszerelt, látszó redőnytokok helyett javasolt a rejtett tokos (nem műanyag) redőny, a belső roló, vagy a ház jellegéhez illő fa, esetleg fém spaletta.
- Tetőtérbeépítés: síkban fekvő vagy kiemelt tetőablakok esetén is kerüljük a nagy, egybefüggő vagy az elaprózott ablakfelületeket. Annyi tetőablak készüljön, amennyire feltétlenül szükség van. Az anyag- és színhasználat a tetőfedéssel, a tető egyéb berendezéseivel (pl. napelemek) is legyen harmóniában.
- Kiemelt tetőablak kialakításánál inspirációként használható a jellegzetes szénabedobók formavilága, de ne használjuk sorozatlövésként.

Fa erezetét láttatni engedő természetes lazúrok (néhány javasolt árnyalat):

Színes, nem harsány fedőfestékek (néhány javasolt árnyalat):

Tetőhéjazat A régi házak nádfedését az 1900-as évek elejétől tűzbiztonsági okokból cserélték le égetett cserépfedésre, a településen ma is ez a leggyakoribb tetőfedő anyag.

Javaslatok

- A tető a ház nagy felületű része, az utcáról, sokszor a környező magaslatookról is jól látható. Tetőfedéshez a természetes, falusi környezetbe illő anyagokat használjuk. Lakóházakhoz és középületekhez ajánlott a natúr és sötétebb színű (vöröses-barnás) égetett agyagcserép, különleges esetekben telített-fa zsindely.
- Kerüljük a színezett vagy nagyméretű műanyag cserepet, hullámpalát, nagytáblás azbesztpalát, trapézlemez, bitumenes zsindelyt, műanyag hullámlemez még a melléképületek esetében is.
- Az oromzat vagy az eresz egyedi kialakítása, az ereszkiülés mértéke, vagy a precízen kivitelezett bádogos szerkezetek olyan részletképzések, melyekre érdemes külön figyelmet fordítani. Csüngő eresz soha sem volt jellemző Hegyalján.
- Egy telken álló több épület esetén (lakóház, melléképület, garázs) a tetők egységes vagy egymáshoz illő fedést kapjanak. Alacsony hajlásszögű, alárendelt épületrésznél korcolt fémlemez fedés is használható.
- A tetőn elhelyezett gépészeti berendezések (pl. napelemek) és a fedés színét harmonizáljuk.

Kémények

Javaslatok

- Az épület súlypontjába telepített tüzelő berendezésekhez tartozó kémények mindig a gerinc közelébe esnek.
- A kémény a homlokzat része, a falazattal, a tetővel harmóniában alakítsuk ki. Egyedi fejezettel az egyszerű, vakolatlan vagy vakolt téglakémény is a ház díszévé válhat.
- Szerelt jellegű, fém kéményeket elfalazva telepítsünk. Ne tegyük az eresz közelébe.

Tornácok Az oldalhomlokzatot csapóeső és a nyári napsugárzás ellen kezdetben nagy kiülésű eresz védte. Az így kialakult fedett, nyitott tér biztosította a bevilágítást a lakóépületbe, az átközelkedést a hátsó épületrészekbe, és sokszor a munkavégzés vagy a pihenés helyéül is szolgált. Az ereszt később fa-, vagy falazott oszlopokkal támasztották alá, esetleg mellvéd is épült.

Az utcai homlokzat, a nyílászárók, az ereszdeszkázat mellett a tornác egyedi kialakításával kapott sajátos karaktert a falusi lakóház.

Javaslatok

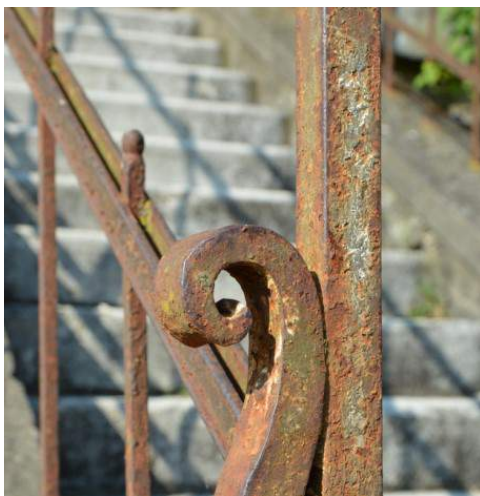
- Hegyalja településein kivételesen sok, művesen kialakított tornácot láthatunk, érdemes a formavilágukat tanulmányozni. Új épületnél is használjuk a tornác, mint átmeneti tér előnyeit, karakteres megjelenését.
- Meglévő tornácot ne üvegezzük be. Télikert-jellegű helyiséget, verandát az utcától hátrébb elhelyezett keresttömeeggel javasolt kialakítani.
- Felújítás során az esetleg korábban befalazott tornácot bontsuk ki, törekedjünk az eredetihez hasonló állapot visszaállítására.

Részletek Régen az épületek hasonló méretekkel, azonos építőanyagokkal épültek. A takarosan sorakozó, látszólag egyforma házak egységes utcaképet formáltak, a gondosan kidolgozott kézműves részletek révén mégis minden ház egyedi jelleget kapott.

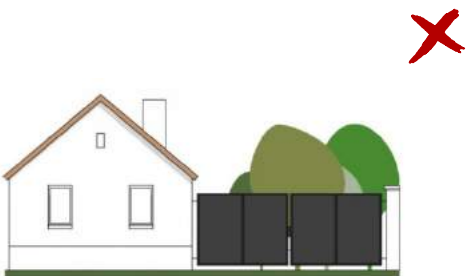
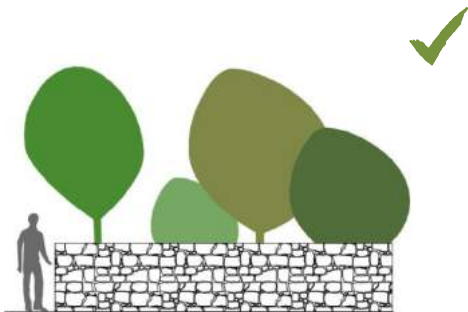
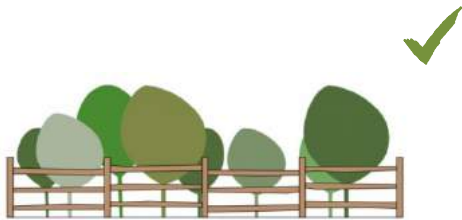
Ezek a változatos formakincsű épületdíszek ma is gyönyörű látványt nyújtanak, őszinte anyaghasználatról és precíz kivitelezésről tanúskodnak.

A szépen kidolgozott, egyedi kéményfejezet, a tetőn elhelyezett bádogos csúcsdész vagy szellőző, a színesüveg betétek, a mives tornácoszlopok, az áttört fűrészelt korlátelem az egyébként egyszerű megformálású házat is elegáns megjelenésűvé tesz. Éljük ezzel a lehetőséggel az építkezéskor.

Kerítések

Az utcafronton épült kerítések legalább olyan fontos összetevői az egységes utcaképnek, mint a házak. Lábazat nélküli vagy lábazatos-oszlopos, egyszerű vagy díszesen fűrészelt deszka kerítésre, a helyi terméskőből falazott mellvédekre, a fém vagy kovácsoltvas mezőkre is számos, változatos kialakítású példát találunk a faluban. Van, hogy a bejárati kapu hangsúlyos, díszes, akár fedeles kialakítást kap.

Javaslatok

- Már a ház tervezésekor gondoljunk a kerítés kialakítására is, az anyaghasználat, a megformálás, az építőanyagok színe legyen összhangban az épülettel. A túldíszített, vagy túl magas kerítés nem ajánlott (legfeljebb szemmagasság javasolt).
- Felületkezeléshez környezetbarát anyagokat válasszunk. Faanyagú kerítésekhez a ház faszerkezeteivel harmonizáló lazúrok, olajok, fémkerítésekhez a nyílászáróknál ajánlott sötét tónusú, nem harsány fedőszínek javasoltak.
- Az épített kerítésoszlopokhoz, lábazathoz ne használjunk látszó, előregyártott betonelemet. A csempeszerűen ragasztható kő-, vagy téglautánzatú lapokat burkolatként kerüljük.
- A szellős, falusi utcaképhez elsősorban az áttört, könnyed kerítés illik. Ne takarjuk a kerítést nádszövettel, fém- vagy műanyaglemezzel lehetőleg ideiglenesen sem.
- Kerítésként a szép rajzolatú, vakolatlan kőfal hiteles és a falusias környezethez illő, de legfeljebb mellkas magasságú legyen.
- A nemkívánatos belátást a kerítéshez ültetett sövényvel, futónövényekkel csökkenthetjük (az oldalhatáron álló kerítésnél is). Nagy forgalmú út mentén a zajvédelmet tömör fal helyett növényzettel vagy sűrű falécekkel oldjuk meg.
- Lejtős terepen a kerítést lépcsőzetesen alakítsuk.
- A kerítéssel egybeépített kukatárolót ne a bejárati kiskaphoz tegyük, kialakítása az autóbehajtónál célszerű.

Támfalak

Javaslatok

- Lejtős terepen a szintkülönbségek áthidalását természetes földrézsűvel oldjuk meg. Ott építünk támfalat, ahol erre valóban szükség van. A tervezésnél statikus, v. tájépítész segítség javasolt.
- Kialakításánál hasonló szempontokat vegyünk figyelembe, mint a kerítésekénél. Használjuk a közelben bányászott terméskövet (akár szárazon rakott súlytámfalként, akár beton hátfallal). Amennyiben mellvéd vagy korlát kerül a támfalra, az ne legyen tömör.
- A burkolat nélküli, látszó betonfelület a falusias utcaképtől idegen, futtassuk be növényzettel.
- Az előregyártott betonelemekből építhető növénytámfal nem ajánlott, ennek fenntartása nehézkes. A kőkosaras támfalat (gabion) szintén kombináljuk növényzettel.

Előtetők, pergolák, kerti pihenők

Javaslatok

- A gondosan tervezett előtető szervesen illeszkedik a házhoz, nem kelti az utólag-építettség érzetét (akkor sem, ha egyébként utólag épült). A teraszok, a házhoz csatlakozó fedett-nyitott terek, és a különálló kerti építmények kialakítását is a házzal együtt, előre gondoljuk át.
- A telepítésnél a lehető legjobban használjuk ki a telek adottságait, a kilátást. Ha van a telken szép állapotú fa, vegyük figyelembe, őrizzük meg.
- A fedés, a faszerkezet, a falazat színben, anyaghasználatban a főépülettel harmonizáljon. Elsősorban természetes építőanyagokat használjunk, a műanyag lemezeket, előregyártott oszlopelemeket, az ipari kialakítást kerüljük. A felületkezelés legyen környezetbarát.
- A kerti építmények kialakításánál ötletet meríthetünk régi parasztdvarok fa építményeiből.

Kültéri műszaki berendezések

A kényelmi berendezések tetőre vagy homlokzatra szerelt kültéri egységeinek látványa a házon zavaróan hat, ezért mindenekelőtt energiatudatos tervezéssel igyekezzünk minimalizálni a költséges gépészetet. Általános szempont, hogy sem a berendezések, sem azok tartószerkezete, kapcsolódó szerelvényei az utcai homlokzat látványát nem zavarhatják. Gondoljuk végig azt is, hogy a környező magasslatokról, vagy a településre való megérkezéskor se legyen szembetűnő a kihelyezett gépészet.

Parabolaantenna

Ne szereljük az utcára néző tetőfelületre; a hátsó homlokzat, vagy az utcavonaltól távol eső melléképület megfelelő hely. Tetőre kerülő antenna a síkból egy méternél jobban ne emelkedjen ki.

Klímaberendezés kültéri egysége

Utcai homlokzatra ne helyezzük el, oldalhomlokzaton, kevésbé hangsúlyos vagy takart helyen, eresz alatt elhelyezhető. A gyakori karbantartások miatt legyen könnyen megközelíthető helyen. Bizonyos berendezések, épülettől külön, terepen is elhelyezhetőek.

Napkollektor, napelem

A berendezéseket a napjárást figyelembe véve, az utcafronttól lehető legtávolabb szereljük fel. Tetőn kizárólag síkban maradó szerkezet helyezhető el. Több elem esetén azokat tartsuk egy (téglalap formájú) tömbben, semmiképp sem cikk-cakkosan, vagy szétszórva.

A tetőcserép színe legyen összhangban a berendezésekével. Nyeregterítő keskenyebb kontyolt felületén síktáblás berendezés nem helyezhető el. Utcafrontra néző tetőre, előkertbe, kerítésre sem napkollektort, sem napelemet telepíteni nem lehet.

Melléképületek

A régi melléképületek, kerti építmények harmonikusan simulnak az udvar összképébe, ugyanúgy beleillettek az utcaképbe, mint a lakóház. Telken belüli elhelyezkedésük a gazdálkodó életformához igazodott. Ha több különálló építmény volt a telken (nyári konyha, ól, műhely), azok a lakóházzal párhuzamos tetőgerinccel épültek (pl. a Kárpát-medencében jellemző keresztcsűrőkre Szegiben egyáltalán nincs példa). Az állattartásra vagy tárolásra szolgáló építmények sokszor ugyanolyan gondos kivitelezéssel épültek meg, mint a lakóház, de nem versengtek azzal.

- Ha a telkünkön jó állapotú melléképület van, tartsuk meg, felújítást követően találjunk neki akár új funkciót. A faluban még több oldalkertben áll a régi nyári konyha, ezek megmentésével is egy egyedi építészeti értéket őrzünk meg.
- Tárolásra, műhelyként vagy állattartásra szolgáló új melléképületek a lakóépületek mögé, elsősorban oldalhatárra kerüljenek. A lépték, az anyaghasználat illeszkedjen a főépülethez. A túl nagy méret, az ipari kialakítás nem javasolt. Megközelítéséhez csak a lehető legkisebb járófelületet burkoljuk.

Gépkocsi tárolás

Javaslatok

- A jelenlegi szabályozás szerint a telkeken lakásonként egy autó tárolását szükséges biztosítanunk, elsősorban fedett helyen. Ez akár zárható épülettel, akár fedett-nyitott módon (pergolával, vagy a régi kocsiszínek mintájára) is megoldható.
- Az elhelyezésnél vegyük figyelembe, hogy előkertbe építmény nem épülhet, az előírt minimális oldalkertet és a szomszéd épülettől szükséges tűzbiztonsági távolságot is beépítetlenül kell hagyni.
- A leggyakoribb telepítési mód az épület mögötti bővítményként, oldalhatáron elhelyezett garázs. Amennyiben a telekszélesség lehetővé teszi, a szükséges tűztávolság betartásával a garázs hátra húzva, szabadonálló épületként is elhelyezhető.
- A főépülettel egybeépülő garázs esetén a garázs-
kapu ne nyíljon az utcára, kevésbé hangsúlyos helyre, oldalhomlokzatra kerüljön. Az utcafront felé bevilágító ablako(ka)t tegyünk.
- Minden változat esetén előírás, hogy az építménynek legyen szilárd padlóburkolata, és a bevezető út nyomvonala (elég a keréknyom) burkolva legyen. Praktikus a garázs előtti területet is szilárd burkolattal ellátni; kültéri burkolatnál talajkímélő, vízáteresztő kialakítás ajánlott.
- Enyhén lejtős terepen a behajtó kialakításánál kerülni kell a támfalas bevágást, a terepet elsősorban zöldrézsűvel alakítsuk. Meredek lejtő aljában a garázs utcavonalon, a kerítésként is szolgáló támfallal egybeépülhet.
- A kialakítás, az anyaghasználat a főépülettel harmonizálva, hasonló igényességgel történjen.

Pincék

Bár a település egyik fő megélhetési forrása mindig is a szőlőtermesztés és a bor volt, itt nem alakultak ki a Hegyaljára egyébként jellemző belterületi pinceorok. A lakóházak udvarán találunk földbe ástott vagy vájt hosszabb-rövidebb lyukpincét. E boltozott tárolóhelyek többsége füves dombként jelenik meg, a jellegzetes, helyi kőből épült előépítménnyel. Elvétve előfordul, hogy a pincelejárathoz a felszínen présházként, vagy borházként szolgáló építmény készült.

A lyukpincék egyedi hangulatát az egységes anyaghasználat és szerkesztés adja, még sincs két egyforma pinceoromzat. A félköríves boltívekben egyenes szemöldökű ajtónyílásokat találunk, felette a vékony falfalazásban pedig szellőző nyílást. Jellegzetes a terméskő és fa felületek aránya.

Ezek a pincék annyira szervesen hozzátartoznak a települések képéhez, hogy megőrzésük, karbantartásuk kiemelten fontos. Ne csak a pincét, a környezetét is gondozzuk, és figyeljünk arra, hogy a talajban kúszó gyökerek ne tegyenek kárt az építményben.

Javaslatok

- A terméskő pinceoromzatot időnként fugázzuk újra, ezzel elkerüljük a kőfal megbomlását. A fuga színe a kővel közel azonos legyen, a cement mellé kőport is keverjünk. A régi terméskő fedkő helyett vízorros beton fedlap is készülhet a fal lezárására.
- A küszöbre, a hozzá vezető gyalogútra, és a környező terepmagasságokra rendszeresen figyeljünk oda, a felszíni vizek nehogy bejussanak a pincébe.
- A pinceajtók tölgyfából készülnek, akár a hordók. Egyszerű, látszó fa ácsokba épül egyedi vasalatokkal és finom részletmegoldásokkal, leleményes zárszerkezetekkel.
- A kovácsoltvas, illetve lakatos szerkezeteknél egyszerűség és kézműves igényesség javasolt.
- Maradjunk az eredeti színvilágnál. A fém felületek selyemfényű fekete mázolás kapjanak. A fa felületek védelmére régen sötétbarna diópácot tettek, ma olajbeeresztés, majd több réteg viaszolás javasolt.
- Felújításkor fontos, hogy megőrizzük az oromzat eredeti külméretét, az ajtónyílás kialakítását, a terméskő falazat szépen fugázott felületét, mert ezek adják báját, értékét.

Felújítás, átalakítás, bővítés

Egy már meglévő épület igényeinknek megfelelő átalakítása (hacsak nincs nagyon rossz állapotban), rendszerint kevesebb költséggel, rövidebb idő alatt megvalósítható, mint egy új épület megépítése. Ezért, ha építkezést tervezünk, elsősorban meglévő ház átalakításában gondolkodjunk, illetve, ha áll ház az újonnan megvásárolt telken, abból minél többet tartunk meg. Ehhez többféle szempontból (műszaki, anyagi, személyes indokok) át kell gondolni, mit érdemes, és mit szeretnénk megtartani, illetve mi az, amit semmiképp sem javasolt.

Műszaki szakember segítsége feltétlenül ajánlott, hiszen ismernünk kell, milyen állapotban vannak az épület szerkezetei (alapozás, falazat, földem, tetőszerkezet, nyílászárók). Szempont lehet, hogy a telken belül megfelelő helyen áll-e az épület, illetve az alaprajzi elrendezés változtatható-e az igényeink szerint. Minden bontást alapos vizsgálat előzzen meg, egy régi, hagyományos szerkezet nem kellően átgondolt cseréjével akár pótolhatatlan érték veszhet el. Meglévő építmény bontásakor arra is gondoljunk, hogy újat csak oda, és csak akkorát építhetünk, amelyet a jelenlegi szabályozás enged.

Hagyományos, történeti ház felújítása

A csaknem száz éves épületek értékes potenciálokkal rendelkeznek, hiszen jellemzően helyi építőanyagokból, kézi erővel, műves kialakítással épültek fel; szakszerű felújítással, rendszeres karbantartással hosszú élettartam várhat rájuk. Első lépésként ismerjük meg a ház történetét, építészeti értékeit, és törekedjünk rá, hogy azok az átalakítás után is megmutatkozhassanak.

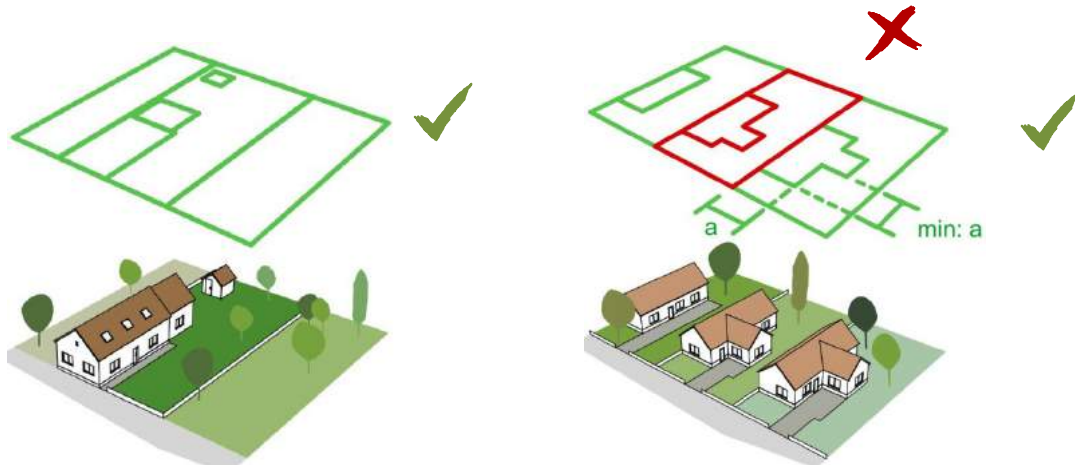
A felújítás alapvetően kétféle indítással történhet. Történetileg értékes, műemlékileg védett épületeknél az eredeti, korhű állapot visszaállítása lehet a cél, az épületről lekerül minden, a későbbi korokból származó változtatás. Gyakoribb, hogy mai igényeknek megfelelő, korszerűsített, átalakított házat szeretnénk, mely az eredeti épület értékeit is őrzi. Jól sikerült átalakításnál izgalmas látvány, ahogyan a régi és az új jól láthatóan elkülönül, de a végeredmény mégis harmonikus.

Javaslatok

- Ügyelni kell az építéstechnológiára, a helyes anyaghasználatra, mivel a régi házak épületfizikai működése a modern épületekétől eltérő.
- Az utólagos vízszigetelés, a hőszigetelés megtervezése és kivitelezése hozzáértő szakemberek irányításával történjen. Az 50cm vastag terméskő falazat nem igényli az utólagos hőszigetelést. Őrizzük a szép vakolatarchitektúrát!
- Ne zárjuk a nedvességet az épületszerkezetekbe, kerüljük a cementes lábazatot, használjunk páraáteresztő anyagokat. Mész- vagy szilikát falfestés (földszínekkel) történjen a diszperziós műanyag festékek helyett. Ha a falak alatt nincs vízszigetelés, akkor az épület körül vízgyűjtő drén kiépítésével elvezethetjük a talaj- és rétegvizeket.
- Idézzük meg az eredeti nyílásosztásokat, vakolatdíszeket, kiemelt gondossággal járjunk el az anyagok kiválasztásánál. Álló arányú fa ablakokat építsünk be a műanyag helyett.
- Könnyen és többször felújítható, környezetbarát felületkezelés (pác + olaj + viaszolás) kerüljön az asztalos munkákra.
- Ügyeljünk a csatlakozó szerkezetek igényes kialakítására (lábazat, ereszek, nyílászárók, könyöklők).
- Szakszerű kivitelezéssel, valamint folyamatos karbantartással a mai kor igényeinek is megfelelő, de mindenekelőtt környezettudatos házzá válhat régi épületünk.

Hagyományos, egytraktusos házak bővítése

Bővítésnél elsősorban földszintes hozzáépítésben gondolkodjunk, esetleg a tetőtér beépítésében, emeletráépítés nem javasolt. A bővülés történhet hátrafelé, a főtömeg folytatásaként, vagy oldalirányban, L vagy T alakban. Oldalirányú bővítésnél az utcai traktusszélességet legalább 6-7 méter mélységig ne változtassuk meg. A lépték, az anyaghasználat a meglévő épülethez illeszkedjen.

Sátortetős kockaházak átalakítása

Ezek a házak, bár földszintesek és kontyolt tetősek, a négyzetes alaprajzú, tömbszerű tömeg, az anyaghasználat és a nyílásárnyok miatt idegenül hatnak a falusi utcaképben; ezért a változtatáskor elsősorban ezekre a hátrányokra érdemes fókuszálni.

Ha a szerkezetekhez nem is nyúlunk hozzá komolyabban, jól megválasztott anyagokkal, színekkel, a homlokzati burkolatok (vakolat, kő) tagolásával, álló arányú (fa)ablakokkal, szép részletekkel (könyöklő, kéményfejezet, korlát) is sokat tehetünk azért, hogy a ház kedvezőbb megjelenést kapjon. A veszélyes azbesztpalát javasolt lecserélni cserépfedésre.

E házak hőszigetelési mutatói nem túl jók, ezért egy tervezett energetikai korszerűsítés (utólagos hőszigetelés, ablakok cseréje) egyúttal az esztétikusabb anyagokkal történő felújítással

egybeköthető. A környezet, a kert, a kerítés rendbetétele tovább javítja az összképet.

A 40-50 éves házak műszaki állapota nagyon különböző lehet: egy részük egészen gondosan épített, jó szerkezetekkel, míg mások inkább bontásra érettek. Jó állapotú ház esetén oldal- vagy hátsó bővítésekkel, fedett-nyitott terek építésével vagy oromfalas kiemeléssel a négyzetes tömeg kedvezően tagolható. Ez általában a tetőidom újragondolását is jelenti. A födém és a fedélszék tetőtérbeépítéshez gyakran nem felel meg, így ha ilyet tervezünk, többletmunkával (pl. a födém megerősítése) számoljunk. A magas padlóvonalú kockaházak egyik legkevésbé falusias tulajdonsága, hogy csak több lépcsőn, hosszú kerülővel lehet a kertbe kijutni. A kertkapcsolat hiánya is orvosolható a földszinti bővítéssel.

Emeletes házak átalakítása

A négyzetes tömeg, a kedvezőtlen anyaghasználat és nyílásárnyok javítására vonatkozó ajánlások itt is érvényesek; emellett az emeletes házaknál a magasság is kedvezőtlenül hat az összképre. A világos színek, a jó arányú burkolt-vakolt felületek a homlokzatot kedvezően tagolhatják. Földszintes melléépítéssel, vagy a tetőidom tagolásával falusias utcaképbe jobban illő ház születhet.

Gazdaságosság, fenntarthatóság, környezettudatosság

Manapság nem megkerülhető fogalmak, a régi házak pedig természetüknél fogva bírtak ezekkel a tulajdonságokkal: építőjük az építés alatt és utána is okosan, takarékosan bánt az erőforrásokkal, a ház pedig nem terhelte sem vegyszerekkel, sem hulladékkal környezetét.

Szegi település egyik legnagyobb értéke, erőforrása épp az ipari tevékenységtől nem terhelt, tiszta természeti- és lakókörnyezet. Ez az adottság támogatható egy olyan gondolkodásmóddal, amely túlmutat pusztán a ház felépítésén, az élővilágra és az épített környezetre egyaránt tekintettel van.

A gazdaságosan, fenntartható módon, ökológikusan megépíthető és működtethető ház jellemzői:

Jól tervezett

1. Csak akkora ház épül, amekkorára valóban szükség van, és amekkorát fenn is tudunk tartani.

2. A ház az erőforrásokat passzív (tájolás) és aktív (gépészet) módon hasznosítja.

3. Megfelelően tájolt: tömör, zárt homlokzat az uralkodó szélirány (ÉK-ÉNy) felé, nyitott homlokzat, átmeneti terek a délre tájolt oldalon. Lombhullató fák, bokrok, az árnyékolás és a szélvédelem érdekében.

Jól van megépítve

1. Szakszerűen megtervezett csomópontok és egyszerűen megépíthető szerkezetek (az egyik legfontosabb: a jól megoldott hőszigetelés).

2. Gondos-pontos kivitelezés.

3. Időtálló és környezetbarát, közelből származó, és bontott, újrahasznosított építőanyagok. Egyszerűség.

4. Az építkezés tekintettel van a környezetre. A hulladékok minimalizálása az építkezés alatt (és után).

Jól működtethető

1. Az erőforrások takarékos használata (fűtés, világítás, víz, esővíz, talajvíz, szürkevíz hasznosítása).

2. Rendszeres karbantartás. Megőrző szemlélet: bontás helyett felújítás, kidobás helyett megjavítás.

3. A téli szellőztetés, a nyári árnyékolás okos módszerei.

4. Jó hatásfokú gépészeti rendszerek, megújuló energiát használó energiatermelőkkel segítve ('közel nulla' épület).*

**A 'közel nulla' energiahatékonyságú épület (2020 után már csak ilyen épülhet) meghatározott energetikai elvárásokat teljesítő épület, ahol az energiaigény 25%-a megújuló forrásból származik.*

Ajánlások karakterterületenként

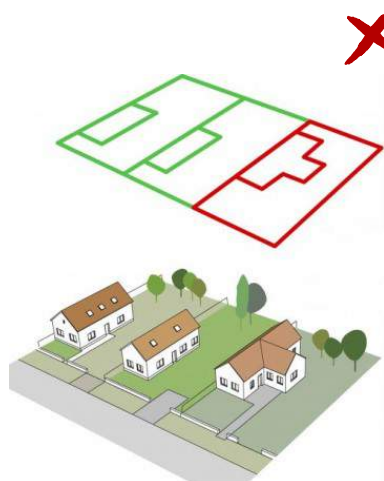
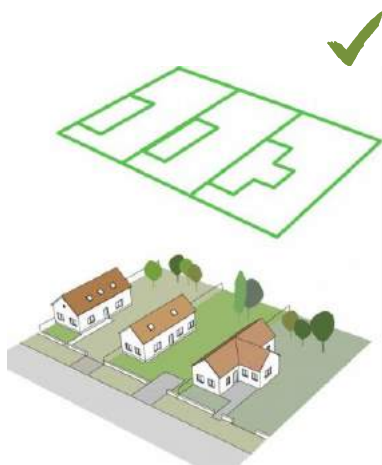
■ Történelmi településrész

A terület jellegzetességei a földrajzi adottságokat követő íves utcavonal, és a hagyományos, földszintes, kontyolt nyeregtetős, egytraktusos lakóházak. Oldalhatáron álló, előkertes beépítés jellemző, átlagos vagy annál nagyobb szélességű szalagtelkekkel.

A ház helye / Beépítési mód

Oldalhatáron álló beépítés esetén az épület egyik határoló falával a kedvezőtlen tájolású (É-ÉK) telekhatárhoz, azzal párhuzamosan épül, ez lehetővé teszi a telek kedvező kihasználását. A ház homlokzatai karakteresen különböznek, az északi homlokzat zárt, tömör, nyílászárók itt csak korlátozottan helyezhetők el. A tájolás szempontjából kedvezőbb három másik homlokzaton teljes értékű nyílászáró nyitható, napos és szélvédett oldalkert és intenzív kertkapcsolat alakul ki.

Átlagos telekméret mellett az oldalkertes beépítés nyújtott téglalap alaprajzú főtömeget eredményez, amely kedvező belső elrendezést tesz lehetővé. Az ilyen tömeg egyszerű szerkezetekkel megépíthető, oldalirányban és hátrafelé jól bővíthető és az utcai homlokzat is arányos léptékű marad.

Javaslatok

- Az utcakép egyik fontos összetevője a házak egyenletes ritmusa, amely többek közt az azonos beépítési módból is adódik. Amennyiben az adott utcaszakaszon már kialakult egy oldalkertes beépítési rend, akkor ahhoz illeszkedve építkezzünk.
- Az előkert a környező épületeknél kialakult előkertekhez hasonló méretű legyen.
- A ház telepítésénél vegyük figyelembe a telekhatárok vonalvezetését, az épület főtömege az oldalhatárral és a szomszédos beépítésekkel legyen közel párhuzamos.

Méret, lépték

A történeti településrészen a lakóházak szinte kivétel nélkül földszintesek. A házak többsége egy traktus széles hosszúház, néhány épület négyzetes alaprajzú, sáttortetős kockaház. Ez utóbbiak, bár magasabb a padlóvonal, de ugyancsak földszintesek. Így a területen az épületmagasságok közel hasonlóak, az épületek léptéke nem mutat kiugró eltéréseket.

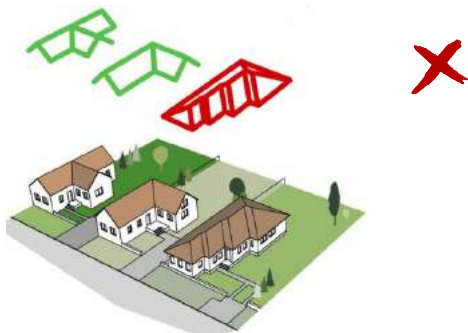
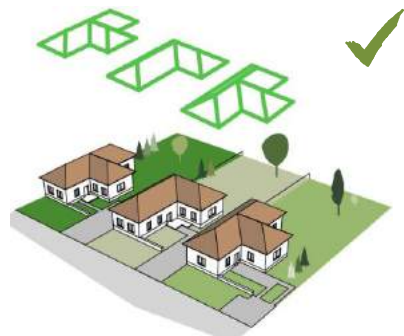
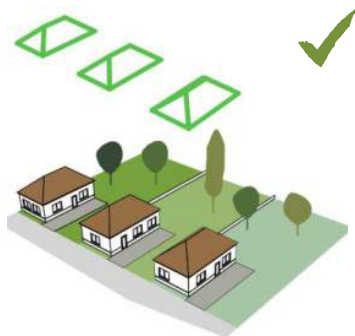

Javaslatok

- Meglévő házak felújításakor, átalakításakor az eredeti földszintes lépték és hagyományos traktusszélesség megtartása ajánlott.
- Új épület tömege a hagyományos hosszúházak léptékéhez illeszkedjen, az utcai homlokzat egy traktusnál (6-7,5 m) ne legyen szélesebb.
- A házak utcáfrontra néző tömegénél egynél több szint kialakítása nem javasolt.

Tetőforma

Az elterjedt tetőforma a kontyolt nyeregtető, néhány példát találunk egyszerű, oromfalas nyeregtetőre és négyzetes sáttortetőre, ez utóbbiak azonban az utcaképi ritmust nem törik meg, hisz az eresz- és gerincmagasságok hasonlóak.

Javaslatok

- Az illeszkedés itt is érvényes: a szomszédos épületek jellemző tetőformáját kövessük: ha például az adott utcaszakaszon a tetők többsége utcára kontyolt, akkor az új épület is hasonló tetőformával forduljon az utca felé.
- A fő tetőidom legyen az utcavonalra merőleges; kerüljük a bonyolult, túl tagolt tetőidomot.

Hagyományos házak felújításával kapcsolatos további javaslatok az Útmutató 69-70. oldalán olvashatóak.

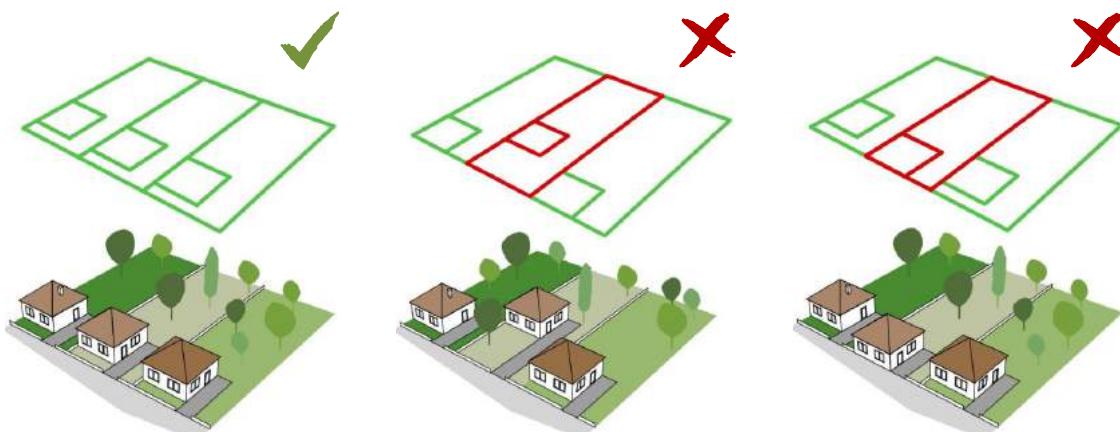
■ Vegyes beépítésű területek

A terület fő jellegzetességei az egyenetlen utcakepi ritmus, a néhol sűrű, néhol laza beépítés, a változó épületmagasságok és szélességek. Lakóépületeken túl itt találhatóak a falu közintézményei, az épületek változatos korúak, az elmúlt század több építési korszaka is képviselteti magát. Legelterjedtebb az oldalhatáros beépítés, de szabadon álló és ikerházas beépítési módra is van példa.

A ház helye a telken

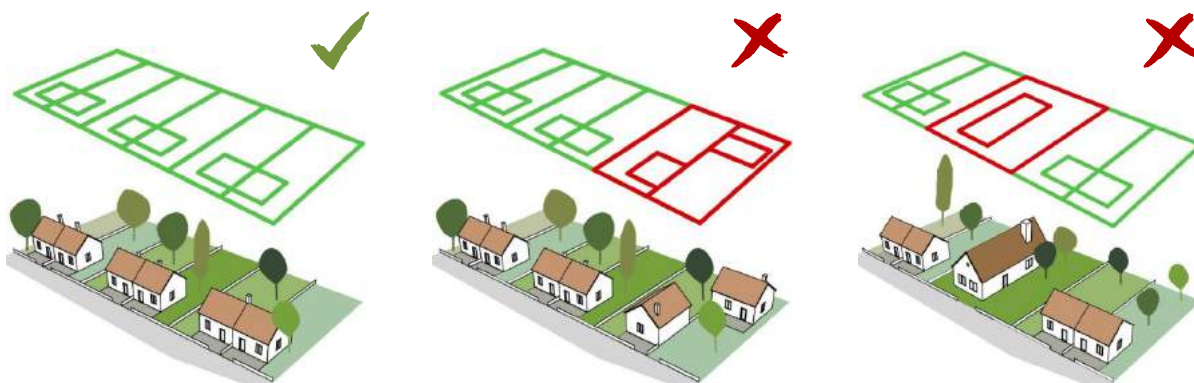
Minden beépítési mód esetén javasolható, hogy a környező beépítéseket, a házak kialakítását figyelembe véve, az adott utcaszakaszon kialakult rend szerint, hasonló előkerttel építkezzünk.

Oldalhatáron álló beépítés esetén az épület egyik határoló falával a kedvezőtlen tájolású (É-ÉK) telekhatárhoz közel, azzal párhuzamosan épül, ez lehetővé teszi a telek jobb kihasználását. A ház homlokzatai karakteresen különböznek, az északi homlokzat zárt, tömör, nyílászárók itt csak korlátozottan helyezhetők el. A tájolás szempontjából kedvezőbb három másik homlokzaton teljes értékű nyílászáró nyitható, napos és szélvédett oldalkert alakul ki. Nyújtott téglalap és négyzetes alaprajzú tömegekre egyaránt találunk példákat a településrészen.

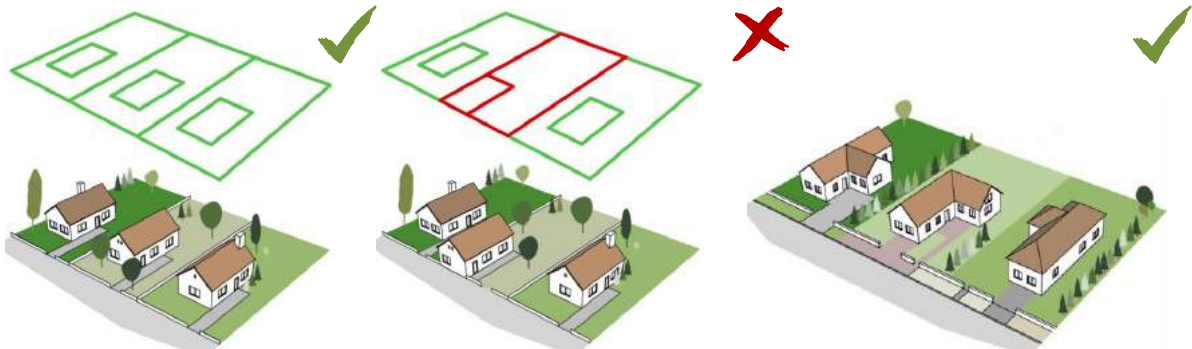

Ikerházas beépítésnél a két szomszédos ház szerkezeti önálló, de közös tűzfalal csatlakozik, közös oldalhatárra épül. Ez gazdaságosabb kialakítást jelent, de nem megfelelő telepítéssel a kedvező tájolás előnyeit csak az egyik épületrész élvezheti.

A faluban több ikerház egy utcában, a Bányásztelepen épült. Bár a házak szerkezeti külön-külön is átalakíthatóak, az eredeti ikerházas jelleg és szintszám, és azonos elő- és oldalkert megtartása javasolt.

Szabadon álló beépítés esetén az épületet a telken belül minden oldalról beépítetlen, saját telekrész veszi körül, így minden homlokzaton nyitható teljes értékű nyílászáró. Ennél a beépítésnél a tájolás, a szomszédos épületektől való távolság és az átlátás szempontjait kiemelten, gondosan javasolt kezelni.

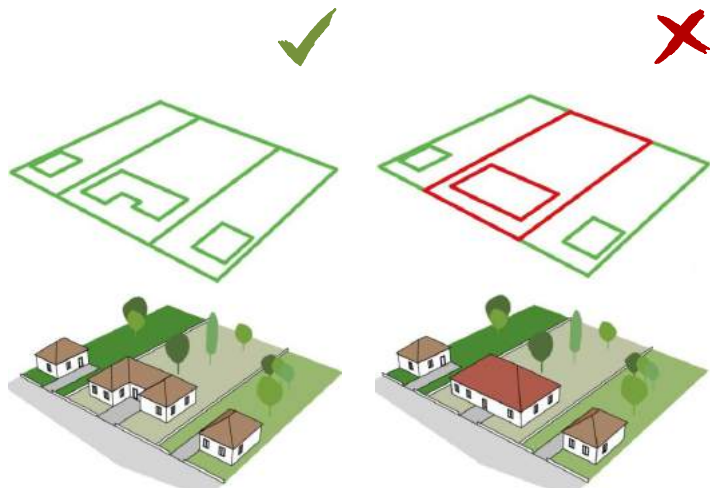
Méreték, lépték

Az épületszélességek és –magasságok tekintetében ez a karakterterület nagy változatosságot mutat. Ha a szomszédos épületek nem egységesek, vagy nem képviselnek követendő példát, az illeszkedésre az alábbiakon túl nem lehet konkrét ajánlást megfogalmazni.

Javaslatok

- A hagyományos, falusi épületek léptékét vegyük alapul: az egyszerű fedélszékkal lefedhető épületszélesség, az észszerű magasságok és alaprajzi méretek megértése, követése ajánlott. Keressük azokat a jó példákat, ahol ez sikeresen megvalósult.
- Kerüljük az egybefüggő, túl magas vagy tömbszerű épületet. Az épületrészek, tetők tagolásával, átmeneti terek beiktatásával a falusias utcaképbe kedvezőbben illeszkedő tömeg alakítható ki.

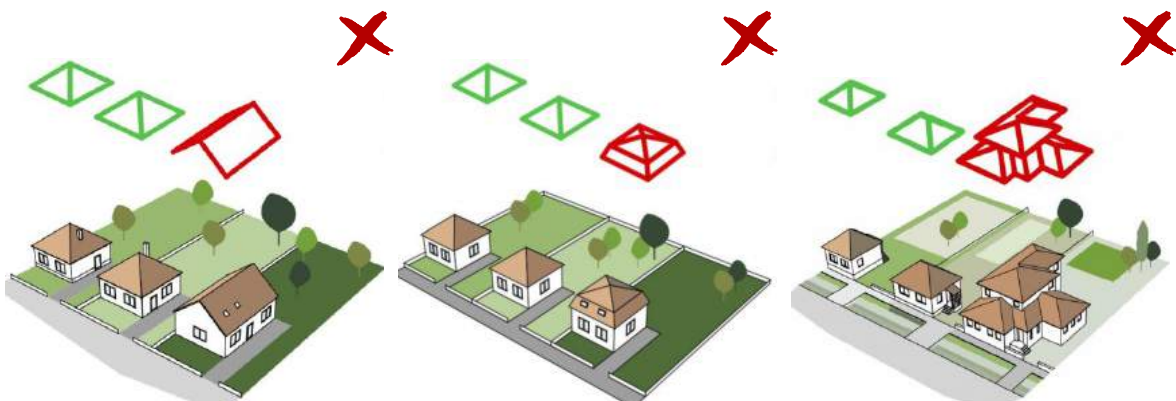
Tetőforma

A településrész a tetőformákat tekintve is változatos képet mutat. Hagyományos kontyolt tető, sátortető, lapostető, tetőtérbeépítés, utcára merőleges és párhuzamos tetőgerinc egyaránt előfordul.

Javaslatok

- A tető formáját, a gerinc magasságát és irányát a környező beépítések figyelembe vételével javasolt kialakítani. Az egy tetővel lefedett fesztáv léptéke maradjon falusias.
- A túl tagolt vagy bonyolult tetőformák az építési hagyománytól idegenek, alkalmazásuk nem indokolt, megépítésük is gazdaságtalan.
- Az utca felé elsősorban kontyolt tetővel forduljon a ház. Oromhomlokzat kialakítása csak a hagyományos traktusszélességig javasolt. Ettől szélesebb utcai oromhomlokzat akkor megengedhető, ha a környezet és a funkció indokolja (pl. településközponti középület).
- Tetőtér beépítésekor az arányokra, az oromzat kialakítására (fesztáv, nyílások), a tetőablakok elhelyezésére kiemelten figyeljünk. Álló és fekvő tetőablak esetén is kerüljük a túl sok nyílást, az aránytalanul nagy kiemeléseket, a tömbösödést, a stílusidegen formai megoldásokat.
- A manzárd tető és a lapostető a falutól idegen tetőformák, ez utóbbi alkalmazását az éghajlati adottságok sem indokolják.

Sátortetős és emeletes házak átalakításával kapcsolatos további javaslatok az Útmutató 70. oldalán.

■ Iparterületek / Vasút

A világörökségi védelmen túl Szegi közigazgatási területe tájképi- és természeti oltalom alatt áll, így a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó építkezések körültekintően kezelendők. Új beépíthető terület kijelölését településképi hatásvizsgálat előzi meg. A megfelelő helyszín kiválasztásához egyeztessünk a település vezetőivel, a főépítési felelőssel.

Jelenleg a településen, a lakott terület szélén, egyetlen kisüzem működik; itt az utca felől is látható épületek anyaghasználata, léptéke illeszkedik a falusias karakterhez, a növénytakarás megfelelő, az üzem környezete gondozott.

Javaslatok

- Az építkezés (majd a működtetés) a környező beépítéseket és az élővilágot minél kevésbé zavaró módon történjen (megközelíthetőség, átlagtól nagyobb járműforgalom, zajhatás).
- Tömbszerű, egybefüggő tömeg helyett az épületet tagoljuk, vagy több, kisebb léptékű épületet telepítsünk. Nagy homlokzatfelületek arányai faltagozatokkal, burkolatváltással javíthatók. Magastetős (min. 30°) épületek javasoltak.
- Különösen az utcáról vagy magaslatról is jól látható épületeknél a természetes anyag- és színhasználat javasolt, a harsány színezést kerüljük.
- Minél kisebb járófelületet burkoljunk, és minél több növényt tarsunk meg. Az épületek környezete legyen gondozott, mindhárom szinten (füvesítés, bokrok, fák) létesüljön növénytakarás. A kerítés az épületek jellegéhez illő, áttört kerítés legyen, az egybefüggő, tömör, magas fal nem javasolt.
- Esti kivilágításnál mindenképp tartsuk be a 90. oldalon szereplő közvilágítási ajánlásokat.

A falut kettészelő vasút településképileg meghatározó területen halad át, vonalát sűrű növénytakaró szegélyezi, szinte láthatatlanul simul a tájba. Az állomásépület léptéke illik a falusias karakterhez.

- Az épület felújításánál érdemes felkutatni az eredeti falszint, helyreállítani a vakolattagozatokat. Műanyag ablakok, ajtók helyett az eredetihez hasonló, fa nyílászárók előnyösek. A korlátok, a csatorna igényes darabok, megőrzésük és szakszerű, korhű felújításuk javasolt.
- Szükséges az épület körüli burkolatok felújítása, a környezet, növényzet rendezése.
- Új építmény elhelyezése, megformálása a meglévővel harmóniában, összhangban történjen.

■ Zöldterületek / Mezőgazdasági területek.

A világörökségi védelmen túl a külterületek többféle természetvédelmi oltalom alatt állnak, a teljes közigazgatási terület pedig tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő, így új építmények telepítése, építészeti megformálása kiemelt odafigyeléssel kezelendő a karakterterületen.

A belterületi magánkertek és a közterületi zöldfelületek ajánlásai a következő fejezetben olvashatóak.

A külterülethez tartoznak a művelt mezőgazdasági területek (szántók, kaszálók, gyümölcsösök, szőlők), valamint a természeti területek (erdők, cserjések, ártér, vízgazdálkodási területek).

Javaslatok

- Ezeknél az építményeknél, a funkció és a helyszín sajátosságai miatt a tájba komponálás, a terepre illesztés, a megfelelő lépték megtalálása kifejezetten fontos szempont. Egy nagy tetőfelületű épület a magaslatokról is jobban látszik, a domboldalba telepített prэшáz szembetűnőbb látvány egy völgyben fekvő építménynél. Emberléptékű tömeget, nyugodt tetőidomot használjunk.
- A történeti előképek értékeinek továbbvitelét tartsuk szem előtt. Az egykori prэшázak, pincék arányai, formavilága és a hagyományos gazdálkodás épületei, szerkezeti megoldásai egyaránt bőséges inspirációt szolgáltatnak az új, kortárs eszközökkel fogalmazott gazdasági épületek (borászat, állattartó épület) és a kisméretű vagy ideiglenes építmények (kilátó, pihenőpont, horgásztég, vadles) igényes kialakításához.
- Jó minőségű, természetes, helyből származó anyagokat, natúr színeket alkalmazzunk. Az épület elsősorban magastetővel épüljön (min 30° hajlásszög). Natúr cserépfedés, fémlemez fedés, egyedi esetekben zöldtető javasolt.
- Fontos az épületeket takaró és árnyékoló, honos növényzet telepítése, ahogy régen a tanyaudvaroknak is természetes velejárója volt az árnyas facsoport. A növényzet a szélvédelmen túl nyáron természetes árnyékolóként is ideális.
- Az épületek környezete legyen gondozott, de a természeti környezetet a lehető legkisebb mértékben változtassuk. A területen található kőfalak, keresztek, kutak rendszeres karbantartására figyeljünk. Tartózkodjunk a tájat elcsúfító mobil konténerek, lerobbant munkagépek, roncsautók kihelyezésétől.

08

Kertek és közterületek ~

A zöldfelületek nagyon fontos szerepet töltenek be egy település élhetősége szempontjából, sőt az ide látogatóknak is a legelső pozitív benyomása, ha szeretettel gondozott, életerős, ápolt növényzetet lát.

Az építészeti ajánlásokhoz hasonlóan ezen kertészeti fejezet elsősorban a megvalósult jó példákra helyezi a hangsúlyt. Azt reméljük, hogy ihlető forrásként tudják használni saját területük csinosításához, szépítéséhez.

Magánkertek

Egy üres kertben álló ház olyan, mint egy bútorozatlan lakás, mindenkire nyomasztóan hat. A fákkal, bokrokkal, virágokkal beültetett udvar lelki felüdülést ad az ott élőknek: játszóhelyet a gyermekeknek, pihenő teret a felnőtteknek, és persze fenntartási feladatot minden évszakban.

A kert egy összetett élőhely, ahol az ember folyamatos, gondoskodó jelenlétére van szükség. A gazdag növényzet életteret biztosít a különféle rovaroknak, madaraknak, és mindenféle háziállatnak, akik rengeteg látnivalót, élményt nyújtanak ezzel. A pompázó színek, egyedi formák, finom illatok összetett közössége a benne élő tulajdonosok minden érzékszervére hat. Ezek mind befolyásolják a

hangulatukat, közérzetüket, és emelik, vagy éppen lerontják a kertben eltöltött pihenés minőségét.

Napjainkban eltérő stílusú magánkertek jellemzőek: Szegi területén még mindig a leggyakoribb a hagyományos 'háromkertes' udvar: színes virágok, cserjék az előkertben, árnyas fák és kerekes kút, nyári konyha (néhol háztáji) az oldalkertben, és haszonnövények, gyümölcsfák a hátsókertben. Az új építésű házak kertje egyre inkább a modern, városias díszkerteket idézi, melyek gazdálkodásra már nem, csak pihenésre, kikapcsolódásra szolgálnak. A települések fejlődésének ez természetes folyamata, így ez erősen kihat az adott utcakép hangulatára.

Előkert

Színes évelő és egynyári virágok, szép formájú bokrok, futónövények – egy változatosan beültetett előkert az utcaképet is gazdagítja. Az utcai homlokzatot, a nyílásokat ne takarjuk teljesen, ugyanakkor néhány cserje és lombos fa egy szokatlan tömegű ház látványát kedvezően javíthatja. A középmagas, dús lombzat az épülethez vezető lévkábelekről is eltereli a figyelmet.

Az áttört kerítés mellé ültetett cserjék és kúszónövények a belátást, a zajt is csökkentik. A növényválasztásnál figyelembe kell venni a termőhelyi viszonyokat, a felsővezetékek helyzetét; magasra növekvő fát, cserjét előkertbe ne ültessünk.

A növényágyást nem javasolt kavicssal, murvával leszórni (hővisszaverő hatása felborítja a mikroklímát), helyette a folytonos növénytakarás (beültetés) megfelelőbb.

Oldalkert A délre tájolt udvar ideális növényei az épület nyári hűtésében és árnyékolásában is pótolhatatlan segítséget adó lombhullató fák, és a szőlő- vagy futónövény lugasok. Ha régről maradt építmény (kerek kút, nyári konyha, góré) van az udvaron, tartsuk meg és újítsuk fel. A lehető legkevesebb járőfelületet burkoljuk le (ahol lehet, csak tipegőkkel), a be nem ültetett egyéb helyeken természetes gyep javasolt.

Hátsókert A konyhakert és a gyümölcsös helye, Szegiben legtöbbször itt is szőlőültetvényt találunk. A haszonkertben az élővilág békés egyensúlyát támogassuk a vegyszerek helyett, ezért nélkülözhetetlenek a fűszernövények. Riasztják a kártevőket, csalogatják a megporzó rovarokat, a magyar konyhában is nagy hagyománya van használatuknak: *kapor*, *bazsalikom*, *büdöske*, *körömvirág*, *snidling*, *sarkantyúka*, *csombor*.

Tuja helyett... Ez a könnyen beszerezhető örökzöld azért népszerű, mert gyorsan lehet átláthatatlan sövényt nevelni belőle. Geometrikus, kúpos formája, a belőle ültetett egyhangú, merev oszlopsor azonban nem a falusi kertekbe való.

Kevesen tudják, hogy a tuja rengeteg kártevő tetűt vonz a kertbe. Magyarországon nem is őshonos, és a száraz, forró klímát évről-évre kevésbé bírja.

Az utcai-, vagy oldalkerítés mellé, a kert részeinek elválasztására vagy építmény takarásaként is sokkal látványosabb társulások ültethetők az alábbi növényekből:

- Örökzöldek: *ezüstfa, kecskerágó, fagyal, tűztövis, gyöngyvirág-cserje, korallberkenye, babérmeggy, tiszafa, közönséges boróka.*
- (Különálló cserjeként is szép) lombhullatók: *labdarózsa, húsos som, orgona.*
- Támasztékot igénylő évelő kúszónövények: *trombitafolyondár, kerti iszalag, lila akác, vadszőlő.*
- Egynyári kúszónövények (rácsos támaszt igényelnek): *hajnalka, díszbab, sarkantyúka, szárnyas feketeszem.*

A növényeket vegyesen, aszimmetrikus elrendezéssel ültessük és hagyjuk természetes formára növekedni; az egyhangú fajtasort és a geometrikusra metszett formákat kerüljük.

Komposztálás Az érett komposztban a tápanyagok olyan formában vannak jelen, amitől javul a talaj szerkezete, vízháztartása, és nő a talaj biológiai aktivitása. A hulladékainknak akár 30 %-a hasznosítható ily módon.

Elsőként válasszuk ki a helyét a komposztnek. Hézagos deszkázatból építve udvarunk díszje is lehet. Az anyagokat változatosan rétegezzük, földdel vegyítsük, keveréssel és átrakással segítsük az egyenletes érési folyamatokat. A komposztálás alapja a jó oxigénellátás, hogy a nemkívánatos baktériumok ne szaporodjanak el.

- Komposztba való: zöldség- és gyümölchulladék, tojáshéj, kávé- és teazacc, elszáradt szobanövények levelei, növényevő állatok ürüléke, fűrészporsz, faforgács, fűnyesedék és kerti gyom, lehullott lomb (avarégetés helyett) és lehullott gyümölcsök, fatüzelésből visszamaradt hamu.
- A komposzt érését segítik a *pitypang, cickafark, csalán, kamilla, macskagyökér, tölgyfa.*
- Komposztba ne kerüljön: a szintetikus anyagok, főtt ételmaradék, hús, csont, fertőzött, beteg növényi részek, húsevő állatok ürüléke, déli gyümölcsök héja, tujalevelek.

Madárbarát kert A madárvédelem alapját az odúk és itatók (télen gyakran újratöltött langyos vízzel) kihelyezése és a téli madáretetés (pl. napraforgóval, almával) jelenti. Kertünk gondozásánál figyeljük a madarak szempontjait:

- Az oldalról zárt bokorcsoportokkal nyújtunk biztonságos fészkelő helyet a madaraknak.
- A cserjéken érdemes fészekrakásra alkalmas elágazásokat kialakítani a metszés során.
- Bokor alatt/között hagyjuk meg a hullott leveleket az avarszinten élő élőlények megtelepedéséhez.
- Legyen a kertben örökzöldek csoportja vagy idősebb egyede.
- Hagyjuk meg a kertben az idős, terebélyes fákat.
- Ne permetezzük a kertet! A mérgező lárva, rovar elfogyasztása a madarakat megmérgezi.
- A vegyszermentes kertért célszerű az őshonos, ellenállóbb gyümölcsfajták beszerzése, szaporítása.
- Legyen olyan háborítatlan, biztonságos kertsarok, ahová évente csak egyszer megyünk be, amikor lekaszáljuk. A biológiai sokféleség növelését segítik a nyíratlan gyepfoltok.
- Kertünk növénytermései nyáron, ősszel és télen is táplálékot jelentenek a madaraknak. Szüretkor a gyümölcsstermésből párat hagyjunk a fákon, bokrokon (pl. galagonya, csipkerózsa bogyója).
- A madáretetést csak a havas napok kezdetével szükséges végezni.
- Terítsük szét a komposztot a beton kútgyűrű vagy műanyag komposztláda használata helyett.
- Semmiképpen ne adjunk a madaraknak paprikás vagy sózott szalonnát, kolbászt, csontkukacot, kenyér- vagy süteménydarabkákat, pattogatott kukoricát, nyers rizst, sós mogyorót vagy margarint.

Lepkebarát kert A lepkebarát kertben a két legfontosabb, hogy vegyszermentesen ápoljuk növényeinket, és hogy mindig legyen színpompás virágunk.

Sok virág még ehető is, amit így felhasználhatunk az ételleink díszítésére: *Almafa* virága, *Árvácska*, *Bársonyvirág*, *Bazsarózsa*, *Bodzavirág*, *Borágó*, *Búzavirág*, *Dália*, *Fehér akác*, *Fukszia*, *Ibolya*, *Körömvirág*, *Közönséges orgona*, *Levendula*, *Metéőhagyma*, *Rózsa*, *Sarkantyúka*, *Sásliliom*, *Százszorszép*, *Tökvirág*.

Burkolatok, szegélyek

- A kerti burkolatokkal alkalmazkodjunk az épületnél használt helyi építőanyagokhoz. Részesítsük előnyben a természetes, újrarakható és jól karbantartható anyagokat (természetes kő, bontott téglá, rönkfa).
- Térkövek alkalmazásánál kerüljük a rikító színeket és mintázatokat, melyek hamar idejétmúlttá válnak. A beton felületek általában nem esztétikusak: rideggé, nyomasztóvá teszik kertünket. Nyáron hamar felmelegszenek, télen hamar átfagynak – ez nem kedvez a mellé ültetett növényeknek. Egy szépen öregedő, természetes burkolat sosem megy ki a divatból. Kísérő szegéllyel pedig rendezettebb, befejezettebb lesz.
- A lehető legkisebb felületet burkoljuk le, és elsősorban vízáteresztő módon (kiselemes burkolat, vízáteresztő fugakialakítással, természetes alapzaton).
- A hosszú, egyenes vonalakat, geometrikus mintázatot kerüljük, az íves, természetes kialakítás a helyhez illeszkedőbb.
- A ritkábban használt járőfelületeken nincs szükség folytonos burkolatra, elég a tipegőköves kialakítás is, ez nemcsak környezetbarát, de hangulatosabb is.

Autóbehajtó építése

- A kerítés és az úttest közötti sáv közterület, de gondozásával a saját portánknak tesszük jót. Az utca felé történő viselkedés egyik látványos eleme, hogy miként alakítjuk ki a nagy- és kiskapuhoz vezető utat. Sok helyen csak a kiskapuhoz készítenek járdát, a nagykapu előtt füves terület marad. Máshol önálló parkolóhelyet is tesznek a kapuk elé, akár több autó számára.
- Ne burkoljuk le mindenáron plusz parkolóhely számára, ne szórjuk fel kavicssal. Javasolt a fűvel beültethető, rácsos elemek használata. A sűrű bokrok az úttest beláthatóságát (különösen kereszteződésben) akadályozhatják, ezért telepítésük ilyen területrészeken nem ajánlott. Légkábeleket nem zavaró fák ültetése javasolt.
- Az egyszerű betonozott felületek csúnyán öregednek, a pl. tűzifát szállító, nagyobb tömegű teherautó alatt gyakran szétrepedeznek. Mutatósabb megoldás a helyi terméskő, vagy egyszerű szürke térkő kiselemes burkolat teherhordó vastag kavicságyazaton (legalul geotextil elválasztó réteggel).
- A nagyméretű, egybefüggő térburkolatok nyomasztóan hatnak, ezért fontoljuk meg, hogy csak a keréknyomban alakítsuk ki a garázshoz vezető utat, közte gyepp fusson.

Közterületek

A közterületek minőségének fontos jelzője, hogy

- ~ milyenek a közterületi burkolatok, az autós és a gyalogos felületek kialakítása;
- ~ van-e rendezett útpadka, járda, fedett vagy füves a vizesárok;
- ~ milyenek az utcabútorok (padok, szemetesek) az információs táblák, a cégfeliratok;
- ~ milyen a közvilágítás hangulata (lámpák típusától a fényerősséig);
- ~ vannak-e zavaró légkabelek, rosszul vezetett közműcsatornák;
- ~ vannak-e köztéri alkotások, emlékhelyek, szobrok;
- ~ pihenésre, sportra, játékra van-e kialakított területe;
- ~ ápolts és változatos növényzet díszíti-e;
- ~a kialakítás, az anyaghasználat illeszkedik-e a település karakteréhez;
- ~ érvényesülnek-e a fenntarthatóság szempontjai (környezetbarát kialakítás, újrahasznosítás, megújuló források használata, hosszú élettartamú anyagok és minőségi kivitelezés).

Utca A település utcái rendezett és természetes (nem túlépített) megjelenésűek, minden utca mentén sok és változatos a növényzet. A falu belterületét elkerülő 37-es út az átmenő forgalmat erősen csökkenti, így a település főutcája (egy teljes hosszban kiépülő járdával) a jövőben egy kisvárosias, de lassúbb közlekedésre, néhol megállásra készülő utca lehet majd, ahol az autósokkal szemben hangsúlyt kap a gyalogos és kerékpáros közlekedés.

Árkok

A főutcán mindkét oldalon gyepes árkokkal van megoldva a vízvezetés. Ez a természetes kialakítás ökológiailag kedvező, a településképi szempontjából is előnyösebb. A hegyekből lezúduló időszakos vízfolyások medrei is természetes kialakításúak, csak a Községi Ház mellett futó vízmosás medre kapott egy rövid szakaszon gabion-támfalás kialakítást.

Az árkok alakítása továbbra is 'zöld' módon ajánlott: a meder alja ne legyen betonozva, az oldalsó rézsűket javasolt gyepvel, alacsony évelő növényekkel takarni, esetleg terméskövel kirakva stabilizálni. Az árkokon átvezető hidaknál (behajtóknál) javasolt az egységes kialakítás elsősorban helyi terméskő alkalmazásával.

Közterek, járdák, lépcsők A közelmúltban kezdődött településközponti fejlesztések során folyamatosan újul meg a Községi Ház környéke, itt formálódik a falu új, egyszerre modern és hagyományos központja.

A burkolt közterületeknél talán a legfontosabb szempont, hogy bárki biztonságosan tudja használni (babakocsival, kerekesszékekkel, gyerekbiciklivel, idősként is), valamint környezetbarát, tartós és jól karbantartható anyagokból készüljön. A földrajzi adottságoknál fogva kiemelt szempont, hogy a lehulló csapadékból minél több 'helyben maradjon' és ott tudjon a talajba szivárogni, ezt azonban a zárt, nagy felületen hézagmentes burkolatok akadályozzák. Ezért javasolt a kiselemes burkolat és szivárgó fugás kialakítással.

Parkolóknál az árnyékolásra mindenképpen gondoljunk (faültetés).

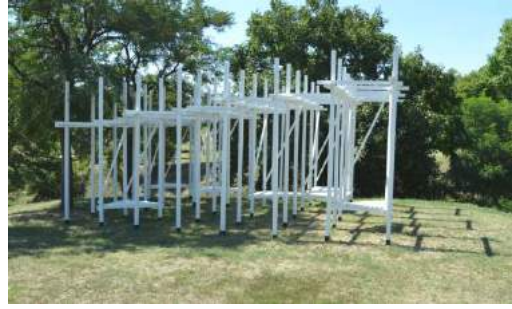

Park, játszótér, sportpálya A főutca középső szakaszánál, a Községi Ház és a focipálya szomszédságában fejlődik, alakul a falu legnagyobb területű közparkja: játszótérrel, fa utcabútorokkal, fahíddal, és az eredeti, értékes növények megtartásával, újak ültetésével.

Itt fut le a hegyekből a legszelesebb, részben épített mederrel rendelkező, időszakos vízmosás. A területet két oldalról földszintes lakóházak és a Községi Épület tömege határolja, északnyugati irányban viszont a zöldfelület határfal nélküli, beleolvad a hegyaljai szőlődombok látképébe.

Méltó helyen, a főúthoz közel, a négyzetes tér tengelyében kapott helyett az 1848-as emlékmű fehér obeliszkje, azonos anyagú, riolittufából kialakított nyolcszögletű teresdéssel, ülőpadokkal, virágvályúkkal, felvezető sétánnyal – rangot adva a településközpontnak.

A focipálya a közösségi ház északi oldalában áll, az épület tornáca egyfajta lelátóként is funkcionál. A túloldalon rendezett fasor szolgál árnyékkal a szurkolóknak. A pálya szomszédságában találta meg helyét a soproni egyetem építészhallgatóinak Lugas-installációja. A gyepterület karbantartása, a természetes, nem túlépített állapot megőrzése ajánlott. A jövőbeni építményeknél a helyi anyagok (fa, kő) használata és minél kisebb burkolt felület javasolt.

A park része egy fajtájakokból álló, hagyományos hangulatú, gondozott játszótér is. A bővítés lehetősége még adott, új készségfejlesztő játékok mellett a jövő trendje, hogy a szabadidős terek többféle korosztály számára is használhatóak legyenek (pl. 'felnőtt játszótér' edzésre alkalmas eszközökkel). A fákkal történő árnyékolás a játszótereken kiemelten fontos szempont.

Bodrog-part A páratlan szépségű, ligetes folyópart legfőbb értéke éppen az érintetlensége: hogy emberi beavatkozások, építkezések eddig csak minimálisan történtek. Ez mindenképpen megőrzendő állapot. A tűzrakó helyek, az üldögélők egységes, helyhez illeszkedő kialakítása javasolt. A kisméretű építmények (pl. illemhely, biciklitároló, infotábla) telepítése, anyaghasználata is legyen átgondolt, kézműves igényességgel kialakított.

Fák, cserjék

A közterületek burjánzó, zöld növényei a kellemes környezetten túl a vízgyengénsúly fenntartásához is jelentősen hozzájárulnak. A tájépítészeti karaktervizsgálat kiemelten fontos kertépítészeti emlékként kezeli az idős, szép állapotú fákat, fasorokat (mint amilyen a Bodrog parti ligeterdő, a Bányásztelep utcai fasor, vagy a temető és a park idős fáit).

A településen dús, sűrű növényzettel találkozunk minden utcában. Új telepítésnél mindhárom növény szinten őshonos fajok ajánlottak, a növények végleges magassága a légvezetéseket ne érje el. A kőládába, hordóba ültetett egynyáriak hangulatos utcai elemek, de gyakoribb gondozást igényelnek, mint a talajba ültetett társaik.

Gólyafészkek A fehér gólya fokozottan védett faj, a gólyafészkek a falusi utcaképhez is szervesen hozzátartoznak, azok védelme kiemelten fontos feladat. A Madártani Egyesület online gólyafészkek-adatbázisa jelenleg négy fészket tart nyilván a településen.

Áramütés veszélye miatt minden fészknél ajánlott a gólyakosár (a fészkeknek legalább 1 méterrel magasabban kell lenni a vezetékeknél), és javasolt az oszlopfejezeteket szigetelő burkolattal ellátni. Jellemzően a közép- és nagyfeszültségű vezetékekkel való ütközés okozza halálos balesetüket.

Kutak A közkutak egységes megjelenésűek, felújítottak, és különösen jó hír, hogy használatban is vannak. A famunkák rendszeres festő-felújítást igényelnek, a tetőfedésük pedig karbantartást.

Információs táblák, cégérek

Szegiben az egységesen fából készült információs- és üdvözlő táblák igényesek, illenek a faluképhez. A természetes anyaghasználat, az egységes megjelenés a jövőben is követendő. Cégér, reklámtábla egyelőre kevés van, többségük egyedi, minőségi kialakítással.

A jól sikerült cégér vagy reklámtábla időjárásnak ellenálló anyagból készül, igényes grafikával, a szolgáltatás (szállás, kézműves termék, stb.) jellegéhez illő megformálással. A harsány színeket, a villogó fényreklámot kerüljük.

Utcabútorok Jelentősen hozzájárul a minőségi településképhez, ha az utcabútorok (a padok, kukák, biciklitárolók), és a kisebb építmények (újságos pavilon, buszváró), egymáshoz illő, harmonikus megjelenésűek. Itt két típusal találkozunk: az újabb telepítésű, modern kialakítású, fémvázás padok és szemetesek üdülő-, kisvárosias hangulatúak, a régebbi, ácsolt bútorok falusiasak. Utcabútoroknál általános elvárás, hogy legyenek biztonságosan és kényelmesen használhatóak, jól karbantarthatóak, rongálás-biztosak. Forgalmas csomópontokban, tereken, csoportosan legyenek elhelyezve, megfelelően megvilágítva.

Emlékhelyek, szobrok A már említett 1848-as obeliszk mellett az I és II. világháború hőseinek is állított emléket a település. A főutcán található II világháborús emlékmű robusztus kötömbjét az iskolaépület lágy színei és a tekintélyes boróka jól ellenpontosza. Az összképet minőségi térburkolat és éjszakai kivilágítás tehetné még ünnepélyesebbé.

A temetőben, öreg tölgyfa árnyékában áll az I. világháborús hősök emlékkápolnája. Ugyanitt a lengyel-magyar barátság emlékét őrzi egy márványoszlop. Az emlékművek és környezetük rendszeres karbantartása, a köéptmények látványban kiegyensúlyozó dísznövények ültetése javasolt.

Temető, útszéli keresztek A ravatalozó és környezete gondozott. Az ügyes kezű, falusi mesteremberek munkáját őrző kő síremlékek, keresztek rendszeres karbantartása javasolt. A temető, mint az emlékezés kertje tájépítészeti elem, az itt található értékes fák védendőek. Az Alkotmány út 11. számú ház udvarán álló kőkereszt és az izraelita temető környezete állandó ápolást kíván.

Közterületi megvilágítás Településképileg hangsúlyos területeken egyedi világítótestek, kandeláberek elhelyezése történhet. A közterületek világításánál általánosságban vegyük figyelembe a következő közösségi irányelveket:

- a fényszennyezés csökkentésére törekedjünk, a díszvilágítás használatát korlátozzuk napszakokra;
- a vagyon- és közlekedés-biztonsághoz elég az alapvilágítás;
- a közterületi megvilágítás legyen egyenletes, amihez általános esetben a 4lux fényerő megfelelő;
- kerüljük a föld alá rejtett fényforrásokat, a felülről érkező fény a természetes;
- ne világítsunk a gyalogosok és az autóvezetők szemébe irányított fényforrással;
- törekedjünk a meleg fehér fényű világítás használatára, aminek a színhőmérséklete 2700-3000K;
- kerüljük a fényreklámokat, különösen a villogó fények és futó fények használatát.

Közművek A közműhálózat bekötéseinek, építményeinek kivitelezésénél manapság még elsősorban a szakszerűség és a biztonság szempontjait veszik figyelembe, az esztétikus kialakítás csak akkor kerül előtérbe, ha erre külön, személyes figyelem irányul. Pedig a levegőben futó vezetékek, a fa és beton tartóoszlopok, a kerítéseken, házfalakon megjelenő csövek, a mérőórákat rejtő dobozok kaotikus látványa a legszebb utcaképet is tönkre teheti.

Szegi település teljes közigazgatási területe tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő, a külterületek többféle természetvédelmi oltalom alatt állnak. Az övezetben az infrastruktúra-hálózatok berendezéseit a tájképi egység megőrzését nem veszélyeztető műszaki megoldással kell elhelyezni. Természetvédelmi területeken, - amennyiben a műszaki objektum, hálózat telepítése nem elkerülhető - azt csak a növény- és állatvilág veszélyeztetése, zavarása nélkül szabad megvalósítani.

Belterületi javaslatok – telken belül

- Az egyedi szabályozók, mérőóra-szekrények dobozait elsősorban földbe süllyesztve (pl. gáz esetén), vagy kerítésoszlopba, falba építve helyezzük el.
- Ha ez nem megvalósítható, a dobozokat kevésbé hangsúlyos helyre, építészeti eszközökkel, növényekkel takart módon telepítsük.
- A kábelek, csövek látszó szakasza minél rövidebb legyen, azokat kevésbé látható helyen vezessük.

Belterületi javaslatok - közterületek

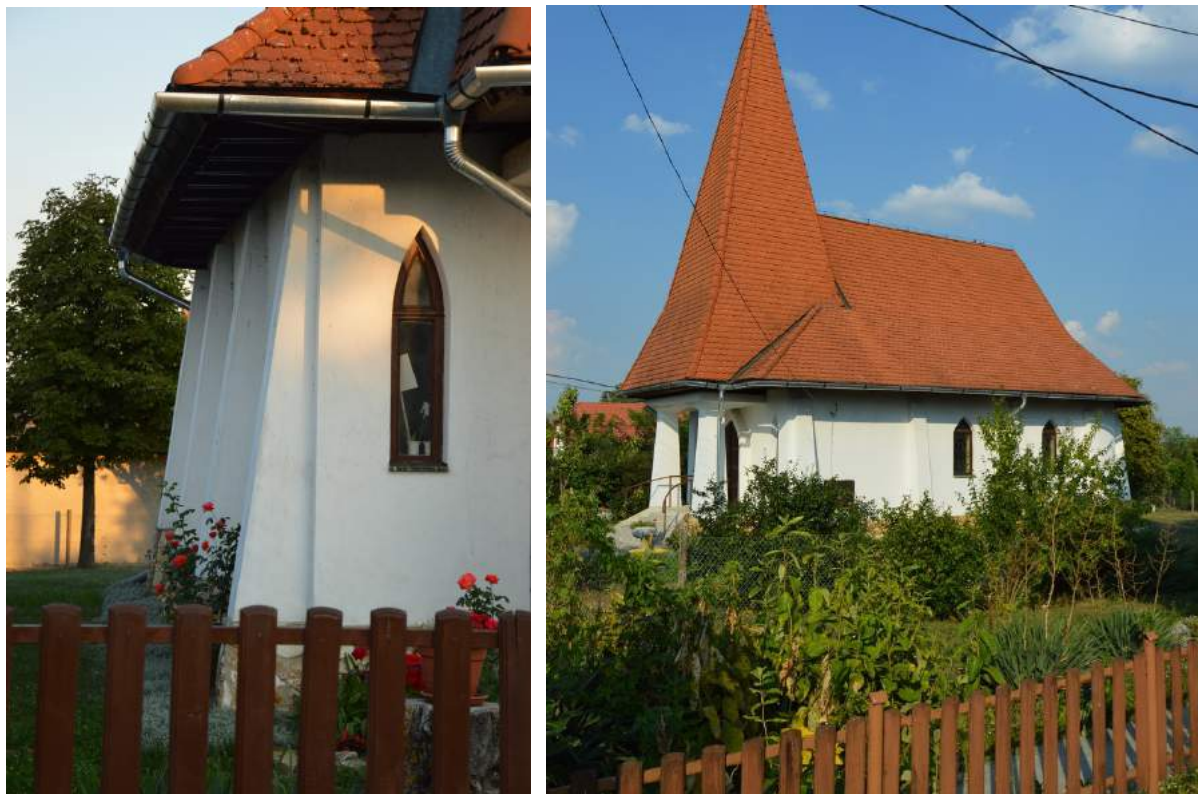
- A településen villanyoszlopok zöme fa, ez az utcakép szempontjából kedvezőbb, mint a betonoszlop, de a jövőben javasolt a légkábelek fokozatos lecserélése földkábelekre.
- Új elektromos és hírközlési bekötéseket elsősorban földkábellel javasolt kiépíteni.
- Légvezetékek alacsony lombkoronás (vezeték nem érintő) fásoros takarása ajánlott, hogy az utcaképben kevésbé feltűnőek legyenek.

Műszaki létesítmények telepítésének szempontjai (pl. trafóházak, adótornyok)

- A helyszín, a nyomvonal a világörökségi kultúrtáj településképi szempontjainak megfelelő választása (a kevésbé hangsúlyos vagy értékes helyen is a lehető legrövidebb nyomvonallal).
- Ne kelljen a telepítés miatt fát, értékes növényt kivágni.
- Az építmény minél kisebb területet foglaljon, a szükséges legkisebb magassággal.
- Színe a környezettel harmonizáljon.
- Tájba illő anyaghasználat, tömegképzés (tájba illesztés építészeti eszközökkel).
- Rendezett környezet, növénytakarás (elsősorban meglévő növényekkel).

09

Mai példák ~

A település meghatározó épülete a római katolikus templom. Falusias, barátságos léptékű, természetes anyaghasználatú. A csúcsíves karcsú ablakok és színesüveg munkáik nagyban növelik a szakrális jellegét. A borvidék jellegzetes épületei közé tartozik.

Az iskola és óvodaépület felújítása során megőrizte nemes, nyugodt tömegét és térrendszerét. Homlokzati részleteképzései ünnepélyes külsővel öltöztetik fel, klasszikus, nagy fa nyílászárói hangsúlyosan mutatják középület jellegét.

Egy igényes, kortárs építészeti alkotást találunk a tájba illesztve a szőlődombon. Az épület egy tekintélyes nagy fával szerves egységet alkot, a gazdasági és irodai bejáratot két oldalára szervezi. Nagy méretét a tagolt homlokzat és a természetes, időtálló anyaghasználat (kő, tégl, fa) szerencsésen lecsökkenti. A patinásított fémlemez tetőfedés alkalmazása hagyományos korcolt kialakítású.

Takaros porta, mives kialakítás, figyelemfelhívó cégér csalogatja a vendégeket a szállásépülethez. A hagyományos szín- és anyaghasználat, a nyugodt tetőidomok a vidék hagyományos építészetének arányrendszerét követik. A széles portán kialakult beépítés biztosítja a különböző funkciókhoz megfelelő életteret.

Az újonnan átadott épület példaértékűen követi az egykori tornácos házak tömegét és térrendszerét, közben a részletképzésekkel jelzi a friss építészeti formanyelvet. Anyaghasználata hagyományörző. Az alacsony utcai kerítésnél és a falazott tornácpilléreken a terméskő hangsúlyos használatával, majd a fa spalettás nyílászárókkal rangot ad a szolgáltató háznak.

Az épület nagy, nyugodt tömege hangsúlyos jelenléttel bír. Tradicionális anyaghasználatával és aritmus nyílásrendszerével kedves, otthonos hangulatot teremt. Hagyományos léptékű, fehér, vakolt homlokzatát művészeti kerámiák díszítik. A pincészet a vinotékája körüli figyelmes kertészeti ültetésekkel, terebélyes fákkal várja látogatóit.

10

Összegzés ~

Milyen most, és milyen legyen ezután Szegi?

Rajtunk múlik, hogyan folytatjuk tovább az építést, az ültetést az örökül kapott szép tájban.

E Kézikönyv értékválasztásra sarkall. Dönteni az egyensúlyban lévő, szép és harmonikus, a közösséghez mindenkor igazodó viselkedés mellett,

vagy választani az egyén külön útját, és az építőipar meghökkenítő, múlandó divatjait.

A Kézikönyv annak az üzenetét hordozza, hogy döntsünk örökségünk mellett, és hittel, elszántsággal, közösen összefogva álljunk ki értékeinkért, hagyományainkért, együvé tartozásunkért.

Ezen folyamatosan bővülő kiadvány évente felülvizsgálatra, kiegészítésre kerül Szegi Község Önkormányzatának Képviselőtestülete jóváhagyásával.

Várjuk a helyi lakosok javaslatait a jó példák teljes körű bemutatásához!

Készült Szegi Község Önkormányzata megbízásából.

Felelős Kiadó: Gabura Csaba Polgármester

Főépítész: Kovács Ágnes építészmérnök
Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Településrendezési és
Építészeti- Műszaki Tervtanácsban Szegi főépítész felelőse

Településképi Arculati Kézikönyvet írta és szerkesztette:
Kovács Ágnes és Vitányi Adrienn

Természetvédelmi munkarészekben segítséget nyújtott:
Petrovics Zoltán és Serfőző József

Térképeket szerkesztette:
Kovács István Zoltán

Fényképeket készítette:
Babits Márta, Bereczki Zoltán, Fekete Ferenc, Gaburáné Tirpák Györgyi,
Trudics Andrea és Kovács Ágnes

Kézikönyv készítésénél segítséget adtak:
Fekete Ferencné, Kusinszki András

Források: Takács László - Kovács Zsolt: *Bodrogkisfalud története, 2000.*
Tamáska Máté: *A vidéki tér emlékezete (06. fejezet)*
Tájvédelmi Kézikönyv (2014)
MAPIRE térkép (mapire.eu, térképek)
Budapest Karaktertérkép (szerk.: Építész Stúdió Kft.)
Kemencei Erdei Múzeumvasút (kisvasut.hu)
Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság (anp.nemzetipark.gov.hu, 05. fejezet)
termeszetvedelem.hu (05. fejezet)
tajertektar.hu (TEKA)
gardenista.hu (08. fejezet, növényajánlások)
kisvasut.hu (18. oldal, fotó)
ksh.hu (35. oldal, agro adatok)
axisepitesz.hu (61. oldal, fotó)
golya.mme.hu (08. fejezet)
szegi.hu, facebook.hu/szegi, bazkonyvtar.hu (fotók)
vilagorokseg.hu (8. oldal, térkép)

Köszönet illeti a korábban elkészült Településképi Arculati Kézikönyvek mintaadását.

